

Väkivallan monet muodot

Heinola Elina & Kivimäki Elina

2/2023

TIIVISTELMÄ

Tekijät: Elina Heinola, Elina Kivimäki: Väkivallan monet muodot

Opinnäytetyön muoto: Dokumenttianalyysi

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Satu Tiainen

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Väkivalta ja sen lukuisat eri ilmenemismuodot ovat väistämätön osa monen ihmisen, ja useiden eri ammattiryhmien arkea. Väkivallan uhan, konkreettisten tekojen ja siitä syntyvien seurausten kanssa työskennellään päivittäin esimerkiksi turvallisuusalalla, sosiaali- ja terveysalalla, ja käytännössä kaikkialla, missä ollaan tekemisissä erilaisten ja eri lähtökohdista tulevien ihmisten kanssa. Väkivaltaa voi esiintyä hyvin monissa erilaisissa muodoissa, ja joskus sitä voi olla jopa vaikea tunnistaa tai konkreettisesti osoittaa. Fyysinen väkivalta on esimerkiksi usein näkyvää ja helpommin havaittavaa, kun taas henkinen väkivalta saattaa jäädä ulkopuoliselta helposti jopa huomaamatta. Fyysinen väkivalta voi tulla ilmi esimerkiksi uhrille sen myötä syntyneistä vammoista, mutta henkisen väkivallan käytöstä taas harvoin jää näkyviä jälkiä, vaikka aikaan saatu vahinko olisikin uhrille merkittävää. Väkivallan tunnistaminen ja siihen johtaneiden syiden, sekä sen seurausten ymmärtäminen onkin väkivaltaa kohtaaville ja sen parissa työskenteleville ihmisille erityisen tärkeää.

Väkivaltaisesti käyttäytyvän ihmisen ja hänen tekojensa takaa löytyy usein lukuisia eri syitä, eivätkä yhdenkään väkivaltaisen teon tehneen ihmisen psyyke tai lähtökohdat ole pilkulleen samanlaiset, tai toisiinsa verrattavissa olevat. Aggressiivisuuden ja väkivallan eri muotojen ymmärtäminen ja väkivaltaisten tekojen tarkasteleminen eri näkökulmista antaa suuntaviivoja tällaisen ihmisen kohtaamiseen ja hänen kanssaan työskentelyyn. Vaikka väkivaltaiset teot voivat olla hyvinkin rajuja, on teon takana kuitenkin aina ihminen. Tekojen ymmärtäminen ei tarkoita niiden hyväksyntää, mutta antaa työkaluja niin uhrin, kuin tekijänkin avuntarpeen kartoittamiseen ja ongelmiin puuttumiseen.

Väkivalta valikoitui opinnäytetyömme aiheeksi monestakin syystä. Tulevan ammattimme ja opiskeluidemme puolesta olemme luonnollisestikin kohdanneet väkivaltaa ja siihen liittyviä asioita niin tosielämässä, kuin teoriamuodossa koulunpenkilläkin. Heinola on aiemmassa työssään Helsingin vankilassa työskennellyt kuntouttavassa ohjelmassa väkivaltarikollisten kanssa ja perehtynyt aihealueeseen erilaisten koulutusten ja kurssien muodossa. Idea ja mielenkiinto väkivaltaa käsittelevään aiheeseen saikin alkunsa hänen aloitteestaan.

Väkivalta on aihe, jota voidaan tarkastella lukemattomista eri näkökulmista, se herättää ihmisissä monia erilaisia tunteita, kiehtoo ja pelottaa. Väkivalttaan suhtautuminen vaihtelee jokaisen omien henkilökohtaisten ja yhteiskunnallisten näkemysten perusteella. Toisaalta väkivalta voidaan nähdä tietyissä tapauksissa hyväksyttävänä, tai yksinkertaisesti normaalina asiana. Tällaisia asioita voisi olla esimerkiksi eläimen teurastus ruuaksi. Yhdessä henkilössä tämä voi herättää hyvinkin vahvoja negatiivisia tunteita, kun taas toiselle se näyttäytyy täysin neutraalissa valossa, eikä välttämättä herätä juurikaan tunteita. Väkivalttaan liittyvien elokuvien, pelien, dokumenttien ja podcastien suuri suosio osoittaa myös sen, että väkivallan epäsuora kohtaaminen kiinnostaa ja kiehtoo ihmistä.

Väkivaltaisessa ihmisessä nähdään jotain ihmisluonnon vastaista, mutta samaan aikaan kaikessa raakuudessaan juuri niitä alkukantaisia ominaisuuksia, joita meidän jokaisen biologisesta perimästä löytyy sisäänrakennettuna. Opinnäytetyön aiheena koemme väkivallan kaiken kaikkiaan kiinnostavana, ja tiedonhankinnan ja sen kokoamisen hyödyllisenä niin itsellemme, kuin muillekin väkivaltaa työssään kohtaaville.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on käydä pääpiirteittäin läpi väkivallan eri muotoja, tarkastella aggressiivisen käyttäytymisen taustoja, sekä tutustua hieman tarkemmin siihen, millainen ihminen päätyy väkivaltaisiin tekoihin, ja mistä syistä. Opinnäytetyömme on toteutettu dokumenttianalyysin muodossa. Lähteinä olemme käyttäneet useita aiheesta kirjoitettuja artikkeleja ja tieteellisiä tekstejä, sekä muutamaa väkivalta-aiheen perustavaa teosta. Käytämillemme artikkeleille asiantuntijapohjaa ovat antaneet muun muassa oikeuspsykiatrit, psykologit, sekä lääkärit ja muut aihealueeseen perehtyneet ammattilaiset. Olemme pyrkineet kokoamaan aihealueeseen liittyen niin perinteistä ja perustavanlaatuista tietoa, kuin tuoreempiakin näkemyksiä.

Tämän opinnäytetyön kirjallinen tuotos on suunnattu avuksi ja oppaaksi erityisesti sellaisille henkilöille, jotka kohtaavat työssään väkivaltaa sen eri muodoissa, väkivaltaisia ihmisiä, väkivallan tekoja tai väkivallan uhkaa. Kirjallinen tuotos on pyritty muotoilemaan käytännönläheiseksi ja selkeälukuiseksi, jotta sitä olisi helppo hyödyntää ja jotta siihen olisi helppo palata.

Sivumäärä: 36

Tarkastuskuukausi ja vuosi: Tammikuu 2023

Avainsanat: Väkipalta, väkivaltaisuus, aggressiivinen käyttäytyminen, aggressio

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 Väkivaltaan liittyvät peruskäsitteet	2
3 Väkivallan eri muodot	3
3.1 Rakenteellinen väkivalta	4
3.2 Väkivalta ihmisten välisellä tasolla	6
3.2.1 Lähisuhdeväkivalta.....	7
3.2.2 Perheväkivalta.....	8
3.2.3 Seksuaaliväkivalta.....	9
3.2.4 Kunniaan liittyvä väkivalta.....	10
3.2.5 Henkinen väkivalta	11
3.2.6 Fyysinen väkivalta.....	12
3.2.7 Henkirikokset.....	13
4 Aggressiivinen käyttäytyminen	14
4.1 Aggressiivisuuden eri muodot	16
4.2 Aggressiivisen käyttäytymisen tutkiminen.....	17
4.3 Aggressioteorioista	19
4.3.1 Psykoanalyttinen aggressioteoria	21
4.4 Aggression ilmaantuminen	22
4.5 Aggressiivisen käyttäytymisen ennustettavuus.....	24
5 Sukupuolittunut väkivalta	25
5.1 Naisten tekemä väkivalta.....	26
5.2 Naisiin kohdistuva väkivalta.....	28
5.3 Miesten tekemä väkivalta	28
5.4 Miehiin kohdistuva väkivalta	29
5.5 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuva väkivalta.....	30
6 Pohdinta.....	31
LÄHTEET	33

1 JOHDANTO

Väkivalta on globaali ilmiö, joka aiheuttaa terveydellisiä, sosiaalisia ja taloudellisia haittoja niin yhteiskunnalle kuin yksilöllekin. Monissa kansainvälisissä sopimuksissa ja ohjelmissa tavoitteena on väkivallan ehkäisy. Koska ongelma on hyvin laaja ja monimuotoinen, tällainen ennalta estävä toiminta vaatii tiivistä yhteistyötä eri tahojen kesken, niin kansainvälisellä, kuin kansallisellakin tasolla.

Suomessa on esimerkiksi toteutettu erilaisia ohjelmia rikosentorjuntaneuvoston toimesta, joiden avulla on pyritty tuomaan esille ratkaisuja väkivallan ja sen aiheuttamien ongelmien ehkäisemiseksi. Myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL on ollut merkittävästi osana erilaisten väkivallan ehkäisyyn liittyvien hankkeiden esittelyssä. Erilaisten hankkeiden olemassaolo ja väkivaltaan liittyvien ongelmien esille tuonti osoittaa ainakin sen, että väkivalta aiheutuvat haitat ovat todellakin yhteiskunnallisesti merkittäviä ja niiden ennaltaehkäisy tärkeää. Erityisesti väkivalta ja siitä aiheutuvat ongelmat kuormittavat sosiaalipalveluja, poliisia ja oikeusjärjestelmää. (Rikosentorjunta)

Suomea pidetään kansainvälisesti vertaillen turvallisena maana. Suomen sisäministeriön mukaan Suomessa asuvien ei tarvitse pelätä sellaisia ulkopuolelta tulevia väkivallan uhkia, jotka monissa muissa maissa olisivat realistisia tai todennäköisiä. Huolestuttavina piirteinä suomalaisessa väkivaltakulttuurissa voisi kuitenkin pitää suomalaisten aikuisten keskeistä lähisuhdeväkivaltaa, sekä lasten ja nuorten keskuudessa tapahtuvaa koulukiusaamista ja hyvinkin rajua väkivaltaa. (Rikosuhripäivystys)

Suomalaisten tekemä väkivalta on ollut 2000-luvun alkupuolelta lähtien uutisoinnissa esillä erityisesti maassamme tapahtuneiden koulu- ja perhesurmien vuoksi. Jokaisen suomalaisen tiedossa ovat ainakin neljä Suomessa tapahtunutta raakaa joukkosurmaa, Jokelan, Kauhajoen, Espoon Sellon ja Hyvinkään tapahtumat. Vuoden 2003 jälkeen Suomessa on lisäksi tapahtunut ainakin 35 perhe- ja lastensurmaa. Suomessa tapahtuvista henkirikoksista yli puolet on tilastojen mukaan miesten välillä tapahtunutta väkivaltaa, mutta toiseksi yleisin tyyppi henkirikoksissa on kumppanin tai entisen kumppanin surmaama nainen. Suomalainen väkivaltakulttuuri esiintyykin usein uutisoinnissa ja mediassa muutoinkin hyvin synkkäsävyisenä. (Rikosuhripäivystys)

Jotta väkivaltaa ja siihen liittyviä ongelmia voitaisiin käsitellä ja ennaltaehkäistä tehokkaasti, tulee ymmärtää, mitä väkivalta oikeastaan on, ja miksi ihminen päätyy sitä käyttämään. Väkivaltaiseen käyttäytymiseen ja väkivallantekoihin johtavat mekanismit ovat monimutkaisia ja aina yksilöllisiä. Näitä yksilöllisiä tekijöitä ei voida päätellä pelkästään rikoksen laadun perusteella, sillä mikään yksittäinen taustamuuttuja ei saa aikaan väkivaltakäyttäytymistä. Sen sijaan väkivallan synty juurtaa usein erilaisten altistavien taustatekijöiden, ajattelun, käyttäytymisen ja tilanteisiin liittyvien prosessien yhteisvaikutuksista. Väkivaltaisuutta ja väkivallan tekoja tarkasteltaessa on siis otettava huomioon etenkin jokaisen ihmisen yksilöllisyys, sillä samat tausta- ja tilannetekijät voivat vaikuttaa eri tavoin eri yksilöihin.

Väkivaltaisuudelle ja väkivaltaisille teoille on mahdotonta löytää yhtä yksiselitteistä syytä. Olli Kaarakka on Tila ja väkivalta - väkivaltatyön peruskoulutuksessa (2019) tuonut esiin, että väkivallan taustalla voitaisiin katsoa olevan neljä eri tasoa:

1. Yksilötaso, joka käsittää biologian, henkilöhistorian, sekä perimän
2. Sosiaaliset suhteet, jossa korostuu sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitys
3. Yhteisö, eli yhteisöllisyys ja väestötiheys, tai sosiaalinen eristyneisyys
4. Yhteiskunta: ilmapiiri, kulttuuriset normit, ja politiikka

Yllä mainittujen osatekijöiden perusteella väkivallan syntyyn vaikuttavat siis sekä henkilön yksilölliset ominaisuudet, että myöskin ympäristötekijät. Tämä puoltaa käsitystä siitä, että väkivalta saa alkunsa useiden eri tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Tässä opinnäytetyössä käymme väkivallan eri muotojen lisäksi pääpiirteittäin läpi sitä, minkälaisia mahdollisia selityksiä aggressiiviselle käyttäytymiselle voi löytyä, ja millaisia yhdistäviä ominaisuuksia väkivaltaisten ihmisten taustatekijöistä löytyy. (Kaarakka, 2019)

2 VÄKIVALTAAN LIITTYVÄT PERUSKÄSITTEET

Väkivallan kattavan erittelyn tulee aina lähteä väkivallan eri muotojen määrittelystä tavalla, joka mahdollistaa niiden mittaamisen tieteellisesti. Väkivalta on vallan, kontrollin tai fyysisen voiman tahallista käyttöä tai uhkaamista sillä tavoin, että se kohdistuu toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään ja että tämä voi johtaa, tai jopa johtaa fyysisen tai psyykkisen vammantulehdyksen syntymiseen, kehityksen häiriintymiseen, perustarpeiden tyydyttämättä jättämiseen tai jopa kuolemaan. (Väkivaltakäsitteiden sanasto)

WHO:n määritelmässä väkivalta yhdistetään nimenomaan itse tekoon, eikä niinkään sen lopputulokseen. Tästä syystä määritelmän ulkopuolelle jäävät tahattomat teot, kuten suurin osa liikenneonnettomuuksista tai palovammoista. (Väkivalta ja terveys maailmassa, WHO:n raportti)

Tavanomaisen väkivallanteon ajatellaan usein olevan konkreettisia tekoja, uhkauksia ja pelottelua. Väkivaltaa on kuitenkin myös sellainen toiminta, mikä ei välttämättä johda vammautumiseen tai kuolemaan, mutta joka aiheuttaa kuitenkin merkittävää haittaa ja räsitusta yksilölle, perheille, yhteisöille tai terveydenhuoltojärjestelmälle. Mikäli väkivalta rajoitettaisiin koskemaan vain vammautumiseen tai kuolemaan johtavia tekoja aiheuttaisi se sen, ettei väkivallan todellisten vaikutusten ymmärtäminen olisi mahdollista. (Väkivalta ja terveys maailmassa, WHO:n raportti)

Jokinen on kirjassaan hyvin kattavasti kuvannut sen, mitä väkivalta on. Kirjassaan *Panssa-roitu maskuliinisuus* Jokinen kiteyttää: *”Väkivalta on kaikki toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään kohdistuva alistava ja pakottava toiminta, joka ei välttämättä ole fyysistä, suoraa eikä avointa. Väkivallalla yritetään hallita, kontrolloida ja hyväksikäyttää toista ihmistä tai ihmisryhmää.”* (Jokinen 2000, 14)

Tässä opinnäytetyössä onkin tarkoitus pohtia sitä, mitä väkivaltainen käytös sen kaikessa monimuotoisuudessaan on. Väkivaltaisen käytöksen määritelmät vaihtelevat, mutta varsin yleinen määritelmä on Craig Andersonin ja Brad Bushmanin kuvaama määritelmä: *”Väkivaltaisella käytöksellään henkilö ilmaisee aggressioitaan ja sen tavoitteena on toisen henkilön vahingoittaminen.”* (Anderson & Bushman, 2002)

3 VÄKIVALLAN ERI MUODOT

Tässä osiossa perehdymme siihen, miten väkivalta voi näyttäytyä. Useat ihmiset varmasti osaavat vastata oman elämäkokemuksensa ja näkemystensä perusteella jotain siihen, mitä väkivalta on. Harvoin kuitenkaan tulee ajatelleeksi sitä, ettei väkivalta kuitenkaan ole pelkkää lyömistä tai toisen henkilön fyysistä vahingoittamista. Väkivaltaa esiintyy niin rakenteellisessa muodossa kuin myös ihmisten välisellä tasolla.

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tekemän uhritutkimuksen mukaan noin joka kolmas vastaaja kertoi kokeneensa pelkoa väkivallan uhriksi joutumisesta kotinsa ulkopuolella, ja noin 10 prosenttia kertoi kokeneensa uhkailua. (Rikoksantorjunta)

3.1 Rakenteellinen väkivalta

Rakenteellinen väkivalta on väkivaltaa, joka heikentää henkilöiden tai henkilöryhmien asemaa, estää heidän perustarpeidensa tyydyttämistä, asettaa heidän henkensä, terveytensä tai hyvinvointinsa uhatuksi, tai aiheuttaa heille muulla tavoin vahinkoa suhteessa muihin henkilöihin tai henkilöryhmiin.

Rakenteellinen väkivalta ei kohdistu suoraan yksittäisiin henkilöihin, ja se jaotellaankin tyyppiltään tästä syystä epäsuoraksi väkivallaksi. Rakenteellisen väkivallan seurauksista kuitenkin kärsivät siitä huolimatta monissa tapauksissa yksittäiset henkilöt, vaikka teot itsessään kohdistuisivatkin henkilöryhmiin, eivätkä yksilöihin. (Väkivaltakäsitteiden sanasto)

Rakenteellista väkivaltaa kokevat erityisesti erilaisiin vähemmistöihin kuuluvat ihmiset. Tällaisia vähemmistöryhmiä voivat olla esimerkiksi ihonväritään valtaväestöstä poikkeavat, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, uskonnolliset vähemmistöt sekä vammaiset ihmiset. (Naistenlinja)

Rakenteellinen väkivalta pitää sisällään esimerkiksi lakien riittämätöntä täytäntöönpanoa, sellaisten poliittisten päätösten tekoa, jotka ovat epäinhimillisiä ja loukkaavat ihmisoikeuksia, vallan ja resurssien epäoikeudenmukaista jakautumista, ihmisryhmien syrjintää, ihmisoikeusloukkauksia, sekä väkivaltaa ihannoivan, sekä sitä edistävää mediaa ja mainontaa. Myös yhteiskunnalliseen seksismiin ja rasismiin voi liittyä rakenteellinen väkivalta. (Väkivaltakäsitteiden sanasto)

Rakenteellista väkivaltaa voidaan jaotella kahdella eri tavalla, institutionaaliseen väkivaltaan, sekä yhteisölliseen väkivaltaan.

Institutionaalinen väkivalta on rakenteellista väkivaltaa, joka syntyy yhteiskunnan toimintaa ohjaavien, eri instituutioiden eriarvoisista ja vahinkoa aiheuttavista rakenteista, normeista, valtajärjestelmistä tai toimintatavoista. Institutionaalista väkivaltaa havaitaan myös lainsäädännössä ja oikeusjärjestelmästä esiin nousevista eriarvoisuuksista. (Naistenlinja)

Yksi esimerkki tällaisesta institutionaalista väkivallasta on noussut esiin esimerkiksi samaa sukupuolta edustavien henkilöiden avioliittoa koskevan lainsäädännön kohdalla. Samaa sukupuolta olevat henkilöt eivät ole ennen vuotta 2017 voineet mennä naimisiin, ja tällä tavoin saada samoja laillisia oikeuksia avioliitolle, kuin valtaväestö oli kautta aikojen saanut. Vasta vuonna 2015 presidentti Sauli Niinistö hyväksyi sukupuolineutraalin avioliittolain, joka tuli voimaan 2017. Tällainen esimerkki kuvaa osuvasti sitä, miten tiettyyn ihmisryhmään kohdistuva rakenteellinen väkivalta loukkaa yksilön perusoikeuksia.

Yhteisöllistä väkivaltaa taas on tyypillisesti sellainen rakenteellinen väkivalta, joka syntyy yksittäisten yhteisöjen sosiaalisten normien, tai toimintatapojen eriarvoisuudesta. Tyypillistä yhteisölliselle väkivallalle on se, ettei vastuuta voida asettaa yhden henkilön harteille, vaan siitä on vastuussa koko yhteisö. Yhteisöllistä väkivaltaa voi esiintyä esimerkiksi erilaisten ääriajattelijoiden keskuudessa, jolloin vaikkapa tietynlaiset aatteet saattavat herättää joissain ihmisryhmissä pelkoa tai tunnetta väkivallan uhasta. Väkivallan uhkaa voidaan kokea koko yhteisön taholta, eikä sitä välttämättä voida osoittaa yhden henkilön tekemäksi. Yhteisöllinen väkivalta voi näkyä esimerkiksi valtaapitävien jäsenten toiminnassa ja teoissa alistetummassa asemassa olevia kohtaan. (Väkivaltakäsitteiden sanasto)

Rakenteellinen väkivalta näyttäytyy usein mikroaggressioiden kautta, ja saattaa joissain tapauksissa olla niin hienovaraista, että sitä on vaikea havaita. Mikroaggressiot voivat olla sanoja, kehuja tai tekoja, jotka ylläpitävät ja vahvistavat syrjiviä ennakkoluuloja sekä rakenteita, ja niillä voi usein olla jonkinlainen piilomerkitys. Esimerkkinä voidaan mainita vaikkapa tilanne, jossa ihonväriltään valtaväestöön kuuluva henkilö kehuu tummaihoista henkilöä hänen suomen kielen taidostaan. Kehun lisäksi kehuja osoittaa, ettei ihonväriltään tumma tai ruskea henkilö voi hänen mielestään äidinkielekseen puhua suomea, etnisyytensä tai ihonvärinsä vuoksi. (Naistenlinja)

Samana tyylinen esimerkki mikroaggressiosta voi olla vaikkapa oletus siitä, että kaikki ihmiset ovat seksuaaliselta suuntautumiseltaan heteroita, tai että kahden samaa sukupuolta edustavan henkilön parisuhteessa toisen osapuolen olisi jollain tapaa oltava enemmän maskuliininen ja toisen feminiininen, eli toinen olisi niin sanotusti suhteen mies ja toinen nainen. Vaikka mikroaggressiot saattavat tekijän mielestä tuntua harmittomilta ja vähäisiltä, on viesti niiden takana silti aina se, että vähemmistöön kuuluvat ovat jollain tapaa ulkopuolisia tai erilaisia. (Naistenlinja)

Käsitteeltään rakenteellinen väkivalta on käytännössä hyvin lähellä rakenteellista syrjintää, mikä taas tarkoittaa, että ihmisiä kohdellaan eri tavalla, tai ihminen joutuu toista huonompaan asemaan jonkin henkilökohtaisen ominaisuutensa perusteella, tai sen vuoksi. Rakenteellinen syrjintä voi tarkoittaa organisaation tai yhteiskunnan rakenteissa piilevää syrjintää, joka asettaa jonkin tietyn väestöryhmän muita huonompaan asemaan. Tällaisia piilevää syrjintää sisältäviä rakenteita voi olla esimerkiksi lainsäädännössä, palveluissa ja sopimuksissa. (Naistenlinja)

Kollektiivinen väkivalta on rakenteellisen väkivallan muoto, joka jonkin verran eroaa muista rakenteellisen väkivallan muodoista. Kollektiivinen väkivalta jaetaan poliittiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen väkivaltaan. Toisin kuin kaksi muuta rakenteellisen väkivallan luokkaa, kollektiivisen väkivallan alaryhmät antavat tyypillisesti jonkinlaisen viitteen väkivallan tekijöinä olevien, suurempien ihmisryhmien tai valtioiden mahdollisista motiiveista. Kollektiivinen väkivalta, jonka tarkoituksena on jonkin tietyn sosiaaliseen päämäärän saavuttaminen, voi sisältää esimerkiksi organisoitujen ryhmien vihan synnyttämiä rikoksia, terroritekoja, sekä häirintää. (Väkivaltakäsitteiden sanasto)

Poliittiseen väkivaltaan sisältyy sotia, sekä niiden kaltaisia väkivaltaisista konflikteista, valtiollista väkivaltaa, ja vastaavia suurten ryhmien suorittamia väkivallantekoja. Taloudelliseen väkivaltaan sisältyy suurten ryhmien hyökkäyksiä, jotka tavoittelevat taloudellista hyötyä, tai joiden tavoite on järkyttää taloudellista toimintaa, aikaansaada yhteiskuntaryhmien välisiä taloudellisia eroja, sekä estää peruspalvelujen saatavuus. Suurten ryhmien väkivallantekoisilla teoilla voi olla useita erilaisia motiiveja. (Väkivalta ja terveys maailmassa, WHO:n raportti)

Kuten muissakin väkivaltaan liittyvissä kokemuksissa, myös rakenteellisen väkivallan kokemukset vaikuttavat kokijan minäkuvaan ja siihen, miten hän näkee tulevaisuutensa, mahdollisuutensa sekä oman arvonsa vallitsevassa yhteiskunnassa.

3.2 Väkivalta ihmisten välisellä tasolla

WHO:n määritelmän mukaan ihmisten välinen väkivalta voidaan jakaa kahteen eri alaryhmään. Ensimmäinen ryhmä on perhe- ja parisuhdeväkivalta, jolla tarkoitetaan perheenjäsenten tai lähisuhteessa elävien henkilöiden välillä tapahtuvaa väkivaltaa. Lasten hyväksikäyttö, parisuhdeväkivalta tai vanhusten kaltoinkohtelu ovat tämän tyyppisiä väkivallan muotoja. (Väkivalta ja terveys maailmassa, WHO:n raportti)

Toinen WHO:n määritelmän mukainen alaryhmä on yhteisöllinen väkivalta, eli sellaisten ihmisten välinen väkivalta, jotka eivät yleisimmin tunne toisiaan entuudestaan. Tällainen väkivalta tapahtuu tyypillisesti kodin ulkopuolella. Yhteisöllinen väkivalta käsittää lisäksi sellaiset väkivallanteot, joissa osallisena olevat henkilöt saattavat tuntea toisensa, tai eivät tunne toisiaan. Esimerkkinä voidaan mainita nuorisoväkivalta, spontaanit väkivallanteot, tuntemattomien tekemät raiskaukset, seksuaalinen väkivalta, sekä esimerkiksi kouluissa, töissä tai hoitolaitoksissa esiintyvä väkivalta. (Väkivalta ja terveys maailmassa, WHO:n raportti)

3.2.1 Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivallaksi kutsutaan väkivaltaa, jonka tekijä ja uhri ovat, tai ovat olleet läheisessä suhteessa keskenään, kuten parisuhteessa, avoliitossa tai avioliitossa. Lähisuhdeväkivaltaa voi olla vaikea huomata, eikä se aina tule ulkopuolisten, kuten viranomaisten tietoon, sillä se tapahtuu useimmiten yksityisasunnoissa. Lähisuhdeväkivalta jää usein piiloon ja havaitsematta myös silloin, kun jompikumpi osapuoli ei syystä tai toisesta päädy ilmoittamaan kokemastaan väkivallasta, eikä tieto täten kulje viranomaisille asti. (Thl)

Lähisuhdeväkivalta voi kohdistua henkilön nykyiseen tai entiseen kumppaniin, puolisoon, lähiomaiseen tai sukulaiseen, lapseen tai muuhun tällaisessa tekijään läheisessä suhteessa olevaan ihmiseen. Tyypillistä lähisuhdeväkivallassa on se, että siinä koko lähipiiri alistuu väkivallan vaikutuksille. Lähisuhdeväkivalta on uhrille tyypillisesti hyvin traumaattista, ja aiheuttaa usein pitkäkestoisia ongelmia sekä yksilölle, että kuormittaessaan erilaisia sosiaalipalveluja, myös yhteiskunnalle. (Thl)

Lähisuhdeväkivallan ilmenemismuodot vaihtelevat paljon. Lähisuhdeväkivalta voi olla muoltaan fyysistä, psyykkistä tai seksuaalista. Lähisuhdeväkivallan kohteena ovat tyypillisesti naiset ja lapset, ja erityisesti jatkuva, vakava lähisuhdeväkivalta on tyypillisimmin naisen kokema ja miehen tekemää. Viime vuosien aikana naisten tekemää lähisuhdeväkivaltaa on kuitenkin tutkittu enemmän, ja sitä on havaittu esiintyvän parisuhteissa määrällisesti kutakuinkin yhtä paljon, kuin miestenkin tekemää väkivaltaa. Eroavaisuudet nousevat esiin kuitenkin väkivallan laadussa. Lähisuhdeväkivallassa naiset saavat keskimääräisesti vakavampia vammoja kuin miehet, ja joutuvat lopulta todennäköisemmin henkirikoksen uhreiksi, kuin miehet. (Rikoksantorjunta)

Lapsiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta on tyypillisimmin vanhempien lapsen kohdistamaa kuritusta, jonka useat vanhemmat saattavat mieltää kasvatukselliseksi tavaksi. Todellisuudessa tällainen lapsen fyysinen vahingoittaminen on kuitenkin kuritusväkivaltaa. Vuoden 2013 lapsiuhritutkimuksessa kuudesluokkalaisista hieman useampi kuin joka kymmenes, ja yhdeksäsluokkalaisista joka viides kertoi kokeneensa lievää väkivaltaa vanhempiensa tai huoltajansa taholta. (Rikoksantorjunta)

Rikoslaki ei tunne lähisuhdeväkivallan määritelmää, eikä termi tule laissa sellaisenaan vastaan, mutta vuodesta 2011 alkaen lievätkin pahoinpitelyt lähisuhteessa ovat olleet virallisen syytteen alaisia ja niiden tutkintaan on suhtauduttu asiaan kuuluvalla vakavuudella. (Thl)

3.2.2 Perheväkivalta

Perheväkivallalla tarkoitetaan perheen sisällä, perheenjäsenten kesken tapahtuvaa väkivaltaa. Väkivalta voi olla avio- tai avopuolisoiden välistä, vanhempien kohdistamaa väkivaltaa lapsiaan kohtaan, sisarusten välistä väkivaltaa, tai lasten kohdistamaa väkivaltaa vanhempien kohtaan. Perheväkivalta voi olla fyysistä, henkistä, taloudellista, seksuaalista tai kunniaan liittyvää väkivaltaa. Myös laiminlyönti katsotaan väkivallaksi. Perheenjäsenen kohdistuva henkinen väkivalta, jota voi kokea esimerkiksi puoliso, tai lapset, voi tulla esiin esimerkiksi vähättelynä, pelotteluna, tai uhkailuna. Puolisoiden välinen henkinen väkivalta voi olla esimerkiksi toisen osapuolen eristämistä ystävistä tai sukulaisista, taloudellinen kontrollointi, tai esimerkiksi uhkailua katkaista toisen vanhemman yhteys yhteisiin lapsiin tekemällä perättömiä pahoinpitely- tai inestisyttöksiä. (Päihdekliniikka)

Suomessa perheväkivalta, sekä naiseen kohdistuva väkivalta on vakava ongelma. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2020 perheväkivaltaa kokeneista aikuisista uhreista 72,2 prosenttia oli naisia. Kaikista uhreista alaikäisiä oli 21,3 prosenttia. Kaikista epäilyistä 78,1 prosenttia oli miehiä. Kaikki perheväkivaltaan liittyvät tapaukset eivät kuitenkaan tule viranomaisten tietoon, mikä saattaa omalta osaltaan jonkin verran vääristää tilastolukemia. (Päihdekliniikka)

Runsas alkoholin käyttö lisää väkivallan riskiä niin perhe- kuin lähisuhdeväkivallankin osalta. Alkoholi vaikuttaa myös väkivallan uusiutumiseen, vakavuuteen sekä seurauksiin. Päihtymystä voidaan käyttää myös tekosyynä väkivaltaiseen käytökseen. Tekijä voi esimerkiksi kieltää oman vastuunsa tai sen seuraukset vetoamalla päihtymystilaansa tekohetkellä, eikä näin ollen koe olevansa vastuussa väkivaltaisesta teostaan. (Päihdekliniikka)

Lapsen kokemus perheessä tapahtuvasta väkivallasta on lapselle traumatisoivampaa suhteessa muuhun koettuun väkivaltaan. Väkivallan kokijana tai todistajana olo on lapselle yhtä vahingollinen, kuin konkreettinen väkivalta. Väkivalta, sen uhka ja pelossa eläminen ovat vakavia riskejä lapsen terveelle kasvulle ja kehitykselle. Väkivallan kohtaaminen aiheuttaa lapselle myös välitöntä kärsimystä. (Päihdekliniikka)

3.2.3 Seksuaaliväkivalta

Seksuaaliväkivalta voi ilmetä lukemattomin eri tavoin, mutta yhteistä kaikille sen eri muodoille on seksuaalinen toiminta ilman, tai vastoin vastapuolen suostumusta. Seksuaaliväkivallassa loukataan ihmisen seksuaalisuutta ja seksuaalista itsemääräämisoikeutta, ja tästä johtuen seksuaaliväkivalta onkin uhrille usein erityisen traumatisoivaa. Traumatisoivaa teosta tekee etenkin sen, että seksuaalisuutta loukatessa tekijä loukkaa usein uhrin koko ihmisyyttä, ja tämän henkilökohtaista koskemattomuutta. Seksuaalisessa väkivallassa teot ovat usein vallan- tai voimankäyttöä, ja aiheuttavat uhrilleen tyypillisesti pelkoa ja häpeää. Pelon ja häpeän tunteet saattavat seurata uhriksi joutunutta vielä pitkään teon jälkeenkin, ja usein seksuaalirikoksen uhriksi joutunut henkilö ohjataan ammattilaisen avun piiriin, jotta traumojen aiheuttamat ongelmat helpottavat, tai niiden kanssa oppii elämään. (Thl)

Seksuaalista väkivaltaa on esimerkiksi raiskaus tai sen yritys, seksuaalinen koskettelu vastoin toisen tahtoa, tai muu vastaava teko, joka loukkaa toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta sekä koskemattomuutta. Seksuaaliseen väkivaltaan voi liittyä fyysisen väkivallan avulla pakottamista, joka alistaa uhrin kivun avulla suostumaan tekoon. Pakottaminen voi olla myös fyysisellä väkivallalla uhkaamista. Seksuaalisessa väkivallassa tekijä saattaa käyttää omaa valta-asemaansa väärin, esimerkiksi uhkaamalla uhrin irtisanomisella, tai muulla vastaavalla, mikäli hän ei suostu tekoon. Myös puolustuskyvyttömän uhrin aseman hyväksikäyttö on seksuaalista väkivaltaa. Seksuaalista väkivaltaa voi kokea kuka tahansa riippumatta sukupuolesta, iästä tai seksuaalisesta suuntautumisesta. (Mielenterveysseurat)

Maailman terveysjärjestö WHO:n määritelmän mukaan seksuaaliväkivallalla tarkoitetaan mitä tahansa sellaista tekoa, tai teon yritystä, jolla pyritään saamaan uhri suostumaan, tai pakotettua uhri sellaiseen seksuaaliseen tekoon, joka loukkaa tämän seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan, loukkaavia seksuaalisia kommentteja, epäsopivaa koskettelua, tai yritystä suunnata toisen seksuaalisuutta siten, että se tapahtuu pakottamalla tai ilman

suostumusta, riippumatta tekijän suhteesta uhriin, missä tahansa ympäristössä. (Terveyskylä)

Pakottamisella tarkoitetaan sellaista fyysistä pakottamista, jolla tekijä kohdistaa fyysistä voimaa uhria kohtaan tarkoituksenaan tuottaa tälle kipua. Pakottaminen voi olla myös psykologista pelottelua, henkistä väkivaltaa, kiristystä, tai muuta uhkailua, kuten esimerkiksi uhkailua fyysisellä vahingoittamisella, työstä irtisanomisella, tai haetun työn eväämisellä. Pakottamista ovat myös sellaiset tilanteet, joissa uhri ei pysty antamaan suostumustaan seksuaaliseen tekoon. Syynä voi olla esimerkiksi uhrin vahva päihtymys, tai uhri voi olla huumattuna, unessa tai henkisesti kyvytön ymmärtämään tilannetta. (Terveyskylä)

Seksuaalinen väkivalta käsitteenä pitää sisällään myös raiskauksen, joka määritellään fyysisesti pakotetuksi tai muutoin pakotetuksi penetraatioksi vulvaan tai anukseen, joko ruumiinosien, tai esineen avulla. Edellä mainittujen tekotapojen yritystä kutsutaan raiskauksen yritykseksi. Jos tekijöitä on kaksi tai useampi, raiskauskäsite muuttuu joukkoraiskaukseksi. Seksuaaliseen väkivaltaan voi sisältyä myös muun tyyppistä sukupuolielimiin kohdistuvaa pahoinpitelyä, mukaan lukien pakotettua kontaktia suun ja peniksen, vulvan tai anuksen kanssa. Seksuaalisen väkivallan määritelmä on hyvin laaja, ja siihen vaikuttaa myös uhrin oma kokemus omasta seksuaalisuudestaan ja siihen liittyvistä rajoista. (Terveyskylä)

3.2.4 Kunniaan liittyvä väkivalta

Kunniaan liittyvä väkivalta on kulttuuriin liittyvää väkivaltaa, joka ilmenee useimmiten henkilön tai henkilöryhmän psyykkisenä painostuksena tai fyysisenä voimankäyttönä uhria kohtaan tilanteissa, jossa henkilöä tai henkilöryhmää epäillään yhteisöllisten siveysperiaatteiden loukkaamisesta. Tällainen väkivalta kohdistuu hyvin usein naisiin, ja siihen liittyy usein naisen alistainen asema kyseisessä kulttuurissa. (Väkivaltakäsitteiden sanasto)

Väkivallalla tarkoitetaan vallankäyttöä, jonka avulla väkivallan käyttäjä yrittää hallita sekä kontrolloida väkivallan uhria. Kunniaan liittyvää väkivaltaa on esiintynyt sen eri muodoissa ympäri maailmaa kautta historian. Patriarkaaliset maskuliinisuuden piirteet tulevat usein esiin puhuttaessa kunniaan liittyvästä väkivallasta. Kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy erityisesti yhteisöissä, joissa suvun ja perheen miehet ”vartioivat” naisen kunniaa. Jos nainen ei käyttäydy yhteisön asettamien normien mukaisesti, nähdään sen tahrivan koko yh-

teisön sekä suvun kunnia. Tässä tapauksessa voidaan sanoa kunnian olevan sukupuolittunut termi, ja osa laajempaa sukupuolittunutta väkivaltaa. Kunnia ei tällöin tarkoita ja merkitse samoja asioita suhteessa miehiin ja naisiin. (Mao, Mohamed, Dahir, 2020)

3.2.5 Henkinen väkivalta

Henkinen väkivalta on väkivaltaa, johon ei liity konkreettista fyysistä kontaktia. Henkinen väkivalta liittyy kuitenkin myös aina fyysiseen tai seksuaaliseen väkivaltaan. Yksi yleinen esimerkki henkisestä väkivallasta on uhrin oman elämän rajoittaminen tai sairaalloinen kontrollointi. Tällaista rajoittamista voi olla vaikkapa sukulaisten tai ystävien tapaamisien kieltäminen, lannistaminen ja alistaminen esimerkiksi ulkonäköä tai luonteenpiirteitä haukkumalla, sekä syyttämällä asioista joita toinen ei ole tehnyt. Muita henkisen väkivallan muotoja ovat nöyryyttäminen, uhkailu, mustasukkaisuus, huonoksi leimaaminen, alistaminen, määrääminen, mykkäkoulu, nukkumisen estäminen, sekä itsemurhalla tai itsensä vahingoittamisella uhkailu. Henkisen väkivallan huomaaminen on erittäin vaikeaa. Tunnistamista vaikeuttaa erityisesti se, että henkistä väkivaltaa käyttävä osapuoli voi käyttäytyä ystävien ja sukulaisten, tai muiden ulkopuolisten henkilöiden aikana hyvinkin ystävällisesti ja huomaavaisesti, mutta muuttuu aivan toisenlaiseksi, kun paikalla ei ole muita osapuolia. (Nollalinja)

Henkinen väkivalta koetaan usein traumaattisempana, kuin fyysinen väkivalta. Väkivallan jatkuessa saattaa kokija menettää yhteyden omiin tunteisiinsa, tarpeisiinsa, ja kadottaa oman tahtonsa. Väkivallan kokijan minäkuva voi vääristyä ja muuttua tekijän luomaksi kuvaksi, jollaiseksi hän on uhrille itselleen uskotellut tämän olevan. Tekijä saattaa luoda kokijalle kuvan, että hän on heikko ja avuton ja tarvitsee tämän elämäänsä, tekijä voi pyrkiä korostamaan, että uhri ei pärjäisi ilman häntä, eikä kukaan muu häntä huolisi. Henkistä väkivaltaa kokenut henkilö saattaa tuntea häpeää niin itseään, kuin tekijääkin kohtaan, sillä henkisen väkivallan seurauksena on usein syyllisyyden ja häpeän tunne. Väkivaltainen osapuoli voi syyttää toista käyttäytymisestään, ja tällä tavoin jopa oikeuttaa omaa henkisen väkivallan käyttämistään. Väkivaltainen osapuoli kuitenkin tekee aina itse päätöksen käyttää väkivaltaa, ja on ainoastaan itse vastuussa omasta käyttäytymisestään. (Nollalinja)

3.2.6 Fyysinen väkivalta

Fyysistä väkivaltaa ovat kaikki sellaiset henkeen ja terveyteen kohdistuvat teot, jotka loukkaavat toisen henkilön ruumiillista koskemattomuutta, sekä itsemääräämisoikeutta, ja vahingoittavat toisen ihmisen terveyttä tavalla tai toisella. Fyysinen väkivalta on tyypillisesti toisen ihmisen fyysisen koskemattomuuden loukkaamista, tai fyysisen kivun tuottamista. Läheisissä suhteissa fyysinen väkivalta on harvoin väkivallan ensimmäinen muoto, vaan astuu suhteeseen vasta pidemmän ajan kuluessa. Ennen väkivallan muuttumista fyysiseksi, on läheisessä suhteessa usein ollut jo pitkään jatkunutta henkistä väkivaltaa. Tyypillisimmin toinen osapuoli on jo pidemmän aikaa rikkonut uhrin itsetuntoa, suhteessa on saattanut vallita uhkaava tai painostava tunne jo pitkään. Prosessi voi olla pitkäkestoinen, ennen kuin väkivalta muuttuu fyysiseksi. Kokijan elinpiiriä pienentämällä, sekä ystävien ja sukulaisten tapaamisten rajoittamista, haukkumalla ja syyttelemällä tekijä hiljalleen murtaa uhrin itseluottamuksen ja uskon omiin kykyihinsä. (Naistenlinja)

Fyysistä väkivaltaa esiintyy kaikissa yhteiskuntaluokissa, sekä sosioekonomisissa asemissa, eikä se ole siten ainoastaan tiettyyn ihmisryhmään kohdistuva ongelma. Jatkuva fyysinen väkivalta heikentää huomattavasti uhrin turvallisuuden tunnetta, mutta sen lisäksi jo yksittäinen, satunnainen väkivallanteko voi synnyttää uhrissa pitkäksikin aikaa pelon tunteita ja turvattomuutta. (Naistenlinja)

Fyysinen väkivalta on ruumiillista väkivaltaa, ja se pitää sisällään kaikki fyysiset väkivallan teot. Fyysinen väkivalta voi olla esimerkiksi sylkemistä, raapimista, tarttumista, puremista, kiinni pitämistä, tönimistä, työntämistä, ravistelua, kahlitsemista, kulun estämistä, tai jonkin lukitsemista, heittäilyä, vääntämistä, läimäyttämistä, nyrkillä lyömistä, kuristamista, polttamista jollain, unenriistoa, huumuamista, hoidotta jättämistä, apuvälineiden tai lääkkeiden panttaamista, esineillä heittämistä ja lyömistä, teräaseella lyömistä tai ampuma-aseella ampumista. (Naistenlinja)

Fyysinen väkivalta alkaa usein jollain pienellä tuntuvalta teolla. Teko voi olla kiinnipitämistä, tönimistä tai kulun estämistä, tällainen teko ei välttämättä tuota kipua, eikä siitä jää näkyvää jälkeä. Kyseessä on silti väkivalta, sillä rajoittamalla vaikkapa toisen henkilön liikkumista, teko tapahtuu vastoin uhrin tahtoa ja rikkoo tämän itsemääräämisoikeutta. Väki-valtaisissa ihmissuhteissa väkivalta usein lisääntyy vähitellen ja muuttuu ajan myötä raemmaksi. (Naistenlinja)

Ennen väkivallantekoa uhkaava tilanne usein kasvaa ja jännite suhteessa lisääntyy. Fyysistä väkivallantekoa edeltää aina pelko. Hyökkäyksen tapahduttua, eli fyysisen väkivallan jälkeen, uhri tuntee kipua, nöyryytystä ja pelkoa. Tekijä voi vähätellä tapahtumaa, sekä selittää, tai kokonaan kieltää sen. Teon uhriksi joutunut henkilö saattaa syyttää itseään tapahtuneesta. Tapahtumien jälkeen tekijä saattaa katua ja pyydellä anteeksi, mutta koska uhrin itsetunto on jo valmiiksi romutettu, hän usein haluaa uskoa kumppaniaan ja hetken tuntuukin, että kaikki on hyvin, kunnes taas jännite kiristyy ja sama sykli toistuu. Väkivalalle onkin ominaista juuri sen syklisyys, eli jaksoittaisuus, mikä vaikeuttaa väkivallan tunnistamista, sekä uhrin irtautumista väkivaltaisesta suhteesta. Se kuinka kauan nämä vaiheet kestävät, on vaihtelevaa, ja syklit saattavat ajan myötä tiivistyä. (Naistenlinja)

3.2.7 Henkirikokset

Henkirikoksilla tarkoitetaan tekoa, jossa teon uhriksi joutunut henkilö menettää henkensä häneen kohdistetun tahallisen väkivallan seurauksena. Suomen rikoslaissa henkirikoksiin luokitellaan murha, tappo, surma, lapsensurma sekä pahoinpitelyn ja kuolemantuottamuksen rikosnimikeyhdistelmä. (Rikoksantorjunta)

Arviolta noin 100 ihmistä kuolee vuosittain Suomessa henkirikoksen uhreina. Henkirikosten määrä on Suomessa ollut laskussa 1990-luvun jälkipuoliskolta lähtien, ja henkirikoksen uhriksi joutumisen riski onkin nykypäivänä matalampi kuin kertaakaan 1960-luvun jälkeen. Henkirikosten uhrien ikä on korkeampi, mikä selittyy osin väestön vanhenemisella, mutta myös lasten henkirikoskuolleisuus on laskenut. Miehet sekä tekevät, että ovat henkirikoksissa uhreina naisia useammin, ja ovatkin tilastoissa vahvasti esillä. (Rikoksantorjunta)

Valtaosa surmista, tapoista ja murhista tapahtuu yksityisissä tiloissa, esimerkiksi yksityisissä asunnoissa. Nuorten tekemät henkirikokset tapahtuvat useammin julkisilla paikoilla, kuin vanhempien ikäryhmien henkirikokset. Naiset joutuvat todennäköisemmin henkirikoksen uhriksi omassa kodissaan, kuin miehet. (Rikoksantorjunta)

Suomalaista henkirikollisuutta voidaan jaotella kolmeen päätyyppiin. Näitä päätyyppejä ovat väkivalta yhteiskunnasta syrjäytyneiden miespuolisten tekijöiden välillä, nuorisoväkivalta, sekä perhe- ja parisuhdeväkivalta. Selvästi yleisimpiä näistä ovat syrjäytyneiden miesten keskinäiset tapot. Päihteiden ongelmakäyttö liittyy korostuneen vahvasti henkirikoksiin, ja arviolta lähes puolet naispuolisista henkirikoksen osallisista, ja kaksi kolmas-

osaa miespuolisista henkirikosten osallisista, ovatkin olleet päihteiden tai alkoholin ongelmakäyttäjiä. Henkirikokseen osalliseksi joutumisen riskeinä ovat myös työttömyys, miehillä yksin eläminen ja naisilla avosuhteessa oleminen. (Rikoksantorjunta)

4 AGGRESSIIVINEN KÄYTTÄYTYMINEN

Aggressiivinen käyttäytyminen, eli aggressio, tarkoittaa perinteisesti kuvailtuna itsestä pois päin suuntautuvaa tahallista, vahingoittamismielessä tapahtuvaa vahingoittavaa, tai häiritsevää käyttäytymistä. Tällainen tuhokäyttäytyminen voi kohdistua joko muihin ihmisiin, eläimiin, esineisiin, tai henkilöön itseensä. Tuhokäyttäytyminen voi purkautua joko näkyvänä fyysisenä väkivaltana tai vaikeammin havaittavana henkisenä väkivaltana, joka tapauksessa sen päämääränä on aiheuttaa tuhoa joko itselle tai muille. Aggressiivinen käyttäytyminen voi rajuimmillaan kärjistettynä tarkoittaa siis erittäin rajuja väkivallantekoja, kuten henkirikosta tai itsen kohdistettuna niinkin äärimmäistä tekoa, kuin itsemurhaa. (Soinalo, 2011)

Evoluution kannalta aggressio on ollut ihmisen perimässä lajityypillinen, välttämätön piirre, jota on tarvittu hengissä pysymiseen, saalistamiseen, puolustautumiseen ja lauman sisäisen hierarkian säätelyyn. Aggressiivisuus on ollut selviytymisen kannalta välttämätön tunnetila, ja siihen liittyy myös ihmiselle evoluution myötä syntynyt valmius kilpailullisuuteen. Kilpailullisuuteen liittyy hengissä pysymiseen ja elämän jatkumoon, kuten lisääntymiseen yhdistettäviä ominaisuuksia, mutta sen lisäksi kilpailullisuuteen liittyy aina myös tuhoavan väkivallan riski. (Lauerma, 2020)

Luonnossa kilpailullisuus ja väkivalta kulkevat selkeämmin käsi kädessä, esimerkiksi eri eläinlajien urosten ottaessa rajusti yhteen kilpaillessaan naaraasta. Tämä käyttäytyminen on niin eläimille kuin ihmisillekin luontaista ja evoluution myötä sisäänrakennettua, ja kuten yllä mainittiin, myös välttämätöntä lajin selviytymisen kannalta. Vaikka nykyihmisen elämä ei olekaan enää tänä päivänä pelkkää alkukantaista selviytymistä, on aggressiivisuus kuitenkin meissä jokaisessa synnynnäisenä tunnetilana. Se on kuitenkin yksilöllistä, miten hyvin ihminen hallitsee aggressionsa, ja esimerkiksi sukupuolten välillä tässä ilmenee jonkin verran eroja. Aggressiivisuuden hallitseminen ja yksilön kyky käsitellä ja ilmaista tätä tunnetilaa määrittää sen, millaisena se lopulta kussakin ihmisessä nousee pintaan, ja saako se meissä aikaan negatiivisia toimintamalleja vaiko ei. (Lauerma, 2020)

Nykypäivänä termit aggressio ja aggressiivisuus ovat arkikielessä jonkin verran sekoittuneet, mutta alkuperäisessä merkityksessään ne tarkoittavat kuitenkin eri asioita. Siinä, missä aggressiolla viitataan henkilöstä ulospäin suuntautuvaan tuhokäyttäytymiseen, fyysiseen tai henkiseen väkivaltaan, aggressiivisuudella taas tarkoitetaan henkilön persoonallisuuden piirrettä tai ominaisuutta. Tästä näkökulmasta katsottuna on siis eri asia käyttäytyä aggressiivisesti, kuin olla aggressiivinen. (Soisalo, 2011)

Tällainen ajattelumalli puoltaa osaltaan näkemystä siitä, että aggressiivisuus itsessään ei ole suorassa yhteydessä väkivaltaiseen käyttäytymiseen, vaan väkivallaksi se muuttuu vasta yksilöllisten tekijöiden ja tilannetekijöiden saavuttaessa väkivallalle otollisen tilan. Tämä seikka on oleellinen ottaa huomioon esimerkiksi silloin, kun pohditaan sitä, miten väkivaltaista käyttäytymistä voitaisiin ennaltaehkäistä, tai miten väkivaltarikokseen syyllistyneen henkilön uusimisriski voitaisiin minimoida. Huomioimalla yksilölliset tekijät ja tilannetekijät, näitä asioita on helpompi pohtia. (Soisalo, 2011)

Aggressio voidaan nähdä pohjimmiltaan energisoivana ja jopa positiivisena tunnetilana, mikäli se kanavoidaan oikein. Aggressio on parhaimmillaan voima, joka rohkaisee elämään täydellä potentiaalilla, tai voima, jonka ansiosta ihminen jaksaa nousta aamulla sängystä, vaikka olisi erityisen väsynyt tai voimaton. Myönteinen aggressio vahvistaa yksilön kykyä ilmaista omia halujaan, auttaa rakentamaan yhteyttä toisiin ihmisiin ja olemaan rehellinen. Terve aggressio auttaa myös asettamaan rajoja, mutta samalla rohkaisee ja kannustaa sanomaan asioille kyllä. Myönteisen aggression tiedetään olevan yhteydessä menestykseen ja motivaatioon ja sillä voikin parantaa suoriutumista haasteellisemmissakin asioissa ja elämäntilanteissa. (Yle)

Aggressiosta tai aggressiivisuudesta puhuttaessa ei siis aina suoranaisesti tarkoiteta negatiivista tunnetta tai yksilön ominaisuutta. Ongelmaksi ja tuhoavaksi aggressio muodostuu silloin, kun yksilöltä ei löydy henkilökohtaisia valmiuksia tai käyttäytymismalleja kanavoida tätä tunnetilaa oikein. Tällöin aggressio saattaa ilmetä tuhoisana ja hallitsemattomana käyttäytymisenä, sekä aiheuttaa yksilölle huomattavia negatiivisia seurauksia. Negatiivisen aggressiokäyttäytymisen taustalta löytyy usein muitakin huonoja tunteita tai kokemuksia, surua, pelkoa, kipua tai ahdistusta. Käsittelemättöminä tällaiset negatiiviset tunnetilat purkautuvat helposti aggressiivisena tuhokäyttäytymisenä ja ruokkivat itse itseään, aiheuttaen negatiivisten tunnetilojen kierteen ja epäterveen selviytymismallin. (Yle)

4.1 Aggressiivisuuden eri muodot

Aggressiivisuutta ilmenee eri muodoissa, ja siihen liitettyjä tunteita ovat esimerkiksi viha, suuttumus, raivo, kateus, sekä mustasukkaisuus. Usein jokin tai jotkin edellä mainituista negatiivisista tunteista saattavat toimia laukaisevana tekijänä aggressiiviselle käyttäytymiselle, tilanne- ja ympäristötekijöiden lisäksi. Aggression ilmenemistä voidaan jaotella esimerkiksi seuraavalla tavalla kolmeen eri muotoon:

- passiivis-aggressiivisuus
- tuhoava aggressiivisuus
- rakentava aggressiivisuus

Passiivis-aggressiivisellä käytöksellä tarkoitetaan tilaa, jossa henkilö kokee aggression energisoivana tunteena, muttei osaa tai halua ilmaista sitä suoraan. Passiivis-aggressiiviseen käyttäytymiseen saattaa kuulua erilaista oireilua, usein ulospäin muihin suuntautuvaa, kuten sanallista piikittelyä, syylistämistä, mököttämistä, tai mykkäkoulua. Passiivis-aggressiivinen henkilö tuntee usein pahaa oloa ja negatiivisuutta, ja levittää tällaisia tunteita myös ympäristöönsä. Passiivis-aggressiivisuus voi olla myös henkinen vallankäytön väline esimerkiksi ihmissuhteissa, kuten parisuhteissa. (Mehiläinen)

Tuhoavasta aggressiivisuudesta puhutaan silloin, kun aggressioon liittyy konkreettinen väkivalta sen eri muodoissa. Ei ole merkitystä, onko kyseessä henkinen vai fyysinen väkivalta. Tuhoisa aggressio voi näyttäytyä esimerkiksi hallitsemattomana raivostumisena, fyysisenä satuttamisena, jatkuvana kontrollointina, esineiden rikkomisena, uhkailuna tai kiristämisenä. Tuhoavan aggressiivisuuden skaala on laaja, mutta pääasiallisesti sen tarkoituksena on aiheuttaa haittaa tai tuhoa kohteelleen. Tuhoava aggressiivisuus ja siitä syntyvä väkivalta tai haitallinen toiminta voivat kohdistua ulospäin toiseen henkilöön, eläimeen tai esineeseen, mutta myös aggressiivisesti käyttäytyvään henkilöön itseensä itsetuhoisuutena. (Mehiläinen)

Kolmantena muotona on rakentava aggressio, jota voidaan pitää neutraalina, tai jopa positiivisena tunnetilana. Rakentavaa aggressiota kuvaillaan eteenpäin vieväksi voimavaraksi, joka auttaa puolustautumaan, sekä antaa pystyvyyden, rohkeuden ja voiman tunnetta. Tällainen aggressio saattaa ilmetä esimerkiksi väittelyssä tai riitatilanteessa äänen korotuksena, mutta erona tuhoavaan aggressioon, henkilö ei suuttumuksen hetkellä alistu, vähät-

tele, hauku tai mitätöi vastapuolta. Rakentavaa aggressiota voidaan pitää kypsänä aggression muotona, ja se vaatii henkilöltä kehittyneitä tunne-elämän ja itseilmaisun taitoja. (Mehiläinen)

Edellä mainittujen jaottelujen lisäksi aggressiivisuus voidaan jakaa myös reaktiiviseen ja proaktiiviseen aggressioon. Reaktiivinen aggressio on impulsiivista, ja se liittyy usein johonkin tiettyyn tilanteeseen tai tapahtumaan. Reaktiivinen aggressio laukaisee suunnittelemattoman, vihaisen hyökkäyksen, ja tällaiset väkivallanteot tehdäänkin usein kiihtymyksen tai suuttumuksen vallassa, hetken mielijohteesta tilannetekijöiden saattamana. Reaktiivisen aggression saattaa laukaista esimerkiksi jokin sellainen tilanne, jossa toisen käytös tulkitaan todellisuutta uhkaavammaksi tai hyökkäävämmäksi. Virheellinen sosiaalisten tilanteiden tulkitseminen voi juontaa juurensa esimerkiksi tekijän itsensä aikaisemmista uhrikokemuksista. (Miessakit Ry)

Impulsiivisesta aggressiivisuudesta poiketen proaktiivinen väkivalta on usein päämäärähaakuista, laskelmoivaa ja kylmää toimintaa. Proaktiivinen väkivalta syntyy ilman provokaatiota, ja se voi toimia opittuna mallina saavuttaa haluamansa tavoite, esimerkiksi valta-asema. Proaktiiviseen väkivaltaan liittyy usein jonkinlainen virheellinen käsitys oman toiminnan oikeellisuudesta. Naisviha, lasten fyysinen kurittaminen, tai ajatus miehisestä ylivoimasta voivat olla proaktiiviseen väkivaltaan ja aggressiivisuuteen liittyviä ajatuksia. (Miessakit Ry)

4.2 Aggressiivisen käyttäytymisen tutkiminen

Aggressiivista käyttäytymistä on tutkittu laajasti, ja sen syitä on pyritty selittämään monilla eri teorioilla. Ihmisellä on usein taipumus nähdä väkivalta ja aggressiivinen käyttäytyminen niin ongelmallisena ja järjenvastaisena käyttäytymisenä, että joissain tapauksissa sille ei edes haluta nähdä mitään ymmärrettävää syytä. On helpompaa ajatella aggressiivisen henkilön olevan psyykkiseltä rakenteeltaan erilainen ja omaleimainen, yksinkertaisesti tavallisen ihmisen täysi vastakohta. Joissain tapauksissa väkivalta taas voidaan nähdä ihmisten välisenä väistämättömänä kanssakäymisenä, yhteiskunnallisena, tai poliittisena ilmiönä. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s.12-17)

Usein puhuttaessa vaikkapa maailmalla käydyistä sodista, ongelma nähdään ennemminkin poliittisena, eikä niinkään yksilöön kohdistuvana, vaikka sen seurauksena yksilöt joutuisi-

vatkin kohtaamaan julmaa väkivaltaa. Meitä itseämme koskettavat, henkilökohtaisesti lähelle tulevat väkivallanteot tai kohtaamiset saattavat herättää huomattavasti negatiivisempia tunteita ja saada meidät tuomitsemaan tekoja rankemmin. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s.12-17)

Väkivaltaan voidaan siis suhtautua hyvinkin vaihtelevasti, riippuen siitä, miten se missäkin tapauksessa koskettaa meitä tai meidän henkilökohtaisia arvojamme, tai yhteisöme eettisiä näkemyksiä. Jotkin aggression muodot nähdään yleisesti hyväksyttävämpinä kuin toiset, erilaiset näkemykset ovat vaikuttaneet osaltaan myös aggressiivisuuden tutkimiseen ja tuottaneet toisistaan hyvinkin paljon eroavia tutkimustuloksia. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s.12-17)

Tässä opinnäytetyössä olemme rajanneet aggressioteorioiden osalta teorioiden lyhyen esittelyn psykologisiin, sosiokulturaalisiin ja biologisiin selityksiin. Lisäksi avaamme hieman psykoanalyttista aggressioteoriaa. Koska ihminen on moniulotteinen kokonaisuus, eivät mitkään teoriat kykene kattamaan jokaista muuttuvaa tekijää ja yksilöiden välisiä eroja ja täten antamaan täysin yhteneviä tai yksiselitteisiä vastauksia aggressiivisuuteen liittyviin kysymyksiin. Eri tahojen toteuttamissa tutkimuksissa, tutkimustuloksissa ja niihin perustuvissa näkemyksissä saattaa olla keskenään suuriakin ristiriitoja. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s.12-17)

Aggressiiviselle käyttäytymiselle ei siis ole olemassa yhtä kaikenkattavaa teoriaa, minkä avulla kyettäisiin selittämään kaikki aggressiivinen käyttäytyminen. Aggressiivista käyttäytymistä ja väkivallanteoja tutkiessa tuleekin ottaa huomioon jokaisen erillisen tilanteen ja tapauksen yksilölliset tekijät. Yksilöllisillä tekijöillä tarkoitetaan tässä esimerkiksi ympäristötekijöitä, biologisia tekijöitä, sekä asiaan liittyvien henkilöiden persoonallisuustekijöitä. Tilannetekijöistä voidaan nostaa esille ainakin provokaatio, jota pidetään yhtenä vahvimmista ärsykeistä aggressioon. Provokaatiota voi olla esimerkiksi väkivallan tekoa edeltänyt riita-tilanne, tai vaikkapa yllyttäminen väkivaltaan. Lisäksi frustraatio, eli turhautuminen, kipu, sosiaalinen stressi, liian korkea lämpötila, matala verensokeri, nälkä, tai muu epämiellyttävä tunne voivat toimia laukaisevina ärsykkeinä, ja aiheuttaa osaltaan aggressiivista käyttäytymistä. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s.12-17)

Tietyillä lääkeaineilla, alkoholilla ja huumeilla tiedetään olevan suuriakin vaikutuksia aggressiivisen käyttäytymisen syntyyn ja ilmenemiseen. Erityisesti sellaiset aineet, jotka kiihdyttävät ja aktivoivat adrenaliiniprosessia ihmiskehossa, voivat toimia laukaisevana tilannetekijänä aggression syntymiselle. Aggressiutilassa autonomisen hermoston sympaattinen osa aktivoituu, noradrenaliinin ja adrenaliinin erityis lisääntyy, sydämen lyöntitiheys kasvaa, verenpaine kohoaa, lihaksiin virtaa enemmän verta, karvat nousevat pystyyn, ruoansulatuksitoiminnot hidastuvat ja niin edelleen. Adrenaliiniprosessia kiihdyttävät aineet vahvistavat siis entisestään näitä kehossa luonnostaan tapahtuvia prosesseja ja saattavat altistaa aggression syntymiselle. (Duodecim)

4.3 Aggressioteorioista

Aggressioteorioilla pyritään selittämään aggressiivisuutta ja aggressiivisen käyttäytymisen syntyä jonkin tietyn lähestymistavan ja näkökulman kautta. Yksilön kaikelle käyttäytymiselle löytyy ja on aina olemassa jokin syy. Jos syy ei jostain syystä näy päälle päin, on sitä tällöin etsittävä syvemmillä. Käytännössä tällä tarkoitetaan sellaisia kysymyksiä, kuin miten esimerkiksi yksilö jonkin tietyn tilanteen koki, mitkä olivat aggressiiviseen käyttäytymiseen johtaneet syyt hänen oman kokemuksensa mukaan. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s.20-22)

Väkivaltainen käyttäytyminen ja väkivaltainen persoonallisuus ovat psyykkisessä kehityksessä vaikuttaneiden tekijöiden yhteissumma, mutta nämä eivät vielä itsessään automaattisesti johda aggressiiviseen käyttäytymiseen tai väkivaltaisiin tekoihin. Psyykkisessä kehityksessä vaikuttaneiden tekijöiden lisäksi tarvitaan myös jokin sellainen ulkoinen tilanne, joka laukaisee reaktion. Näitä voivat olla esimerkiksi ylempänä mainitut tilannetekijät. Aggressiivisuuden ja sen syiden tarkastelussa on tavallisesti käytetty jotain kolmesta seuraavasta teoriasta tai tutkimusmenetelmästä:

- Psykologinen lähestymistapa
- Sosiokulttuuralliset selitykset
- Biologiset selitykset

Psykologisessa lähestymistavassa aggressiivista käyttäytymistä tarkastellaan siitä näkökulmasta, että syyt löytyvät yksilön persoonallisuudesta, hänen psyykkisestä kehityksestään ja elämänsäkokemuksista. Psykologinen näkökulma jakautuu kahteen koulukuntaan, joista ensimmäinen, oppimispsykologiaan perustuva, uskoo aggressiivisuuden

olevan virheellisen oppimisen tulosta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että yksilöllä olisi ollut virheellisiä malleja ja esikuvia, tai että hänen virheellisiä reaktioitaan on palkittu, tai jätetty rankaisematta. Tällainen näkemys ottaa huomioon sekä yksilöllistä kehitystä, että osaltaan myös ympäristön vaikutuksia käyttäytymismallien syntymiseen. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s. 18-21)

Psykodynaamisen koulukunnan teoria taas perustuu oletukseen siitä, että aggressio on ihmisessä olemassa oleva, synnynnäinen energia, joka ilmenee yksilössä lukuisin eri tavoin. Persoonallisuuden ollessa tasapainoinen, aggressio ilmenee rakentavana voimana ja esiintyy neutraalina tai jopa positiivisena tunnetilana. Tällainen aggressio voi synnyttää esimerkiksi suoriutumisen tarvetta. Persoonallisuuden tasapainon särkyminen tai psyykinen häiriö taas aiheuttavat sen, että aggressio ilmenee väkivaltaisena ja tuhoavana käyttäytymisenä. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s. 18-21)

Sosiokulttuurallisen selityksen mukaan aggressiivisuudella on yhteys epäonnistuneisiin yhteisömuotoihin, yksilön kannalta epäsuotuisaan yhteiskunnalliseen kehitykseen, sekä yksilön vieraantumiseen yhteiskunnasta. Esimerkiksi syrjäytyminen, huonot elinolot, väärä seura tai muut vastaavat tekijät voisivat tämän teorian pohjalta selittää osaltaan aggressiivista käyttäytymistä. Sosiokulttuurallinen selitys painottaa eri kulttuurien käyttäytymistapoja, normeja ja käyttäytymismalleja, sekä kulttuurien välisiä eroja aggression ilmenemisessä. Sosiokulttuurallisen selityksen mukaan aggressiivinen käyttäytyminen on siis sitä, mikä rikkoo sosiokulttuurista normia. Sosiokulttuurallinen lähestymistapa painottuu hyvin pitkälti ulkoisten tekijöiden vaikutukseen aggressiivisen käyttäytymisen syntymisessä. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s. 18-21)

Biologiset selitykset perustuvat sen oletuksen varaan, että aggressiivisuuden syyt löytyvät yksilön perimästä, neurologisissa tai fysiologisissa prosesseissa esiintyvistä toiminnallisista häiriöistä, ja niiden aiheuttamista oppimisvaikeuksista, tai sopeutumisvaikeuksista. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s. 18-21)

Aggressioteoriat puoltavat ihmisen moniulotteisuutta, eivätkä varsinaisesti nimeä yhtä ainoa syytä väkivaltaiselle käyttäytymiselle. Sen sijaan aggressiivisuutta ja väkivaltaisuutta pyritään selittämään ihmisen moniulotteisuudella, ja kaiken käyttäytymisen ajatellaan olevan monen tekijän summa. Aggressiivisen käyttäytymisen selityksissä on usein aseteltu psykologinen, yksilökeskeinen näkökulma vastakkain sosiologisen, eli yhteiskunnallisena

pidetyn näkökulman kanssa. On kuitenkin mahdotonta ajatella näiden kahden poissulkevan toisiaan. Aggressiivinen käyttäytyminen ja sen muihin kohdistuvat tuhoiset seuraukset ovat aina kaikissa muodoissaan sekä psykologinen että sosiologinen ongelma. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s. 18-21)

4.3.1 Psykoanalyttinen aggressioteoria

Psykoanalyttinen aggressioteoria perustuu ajatukseen siitä, että ihmisellä on kaksi synnystä perusviettä, joiden nähdään muodostavan ihmisen psyykkisen voimanlähteen. Toinen näistä vieteistä on libido, eli elämänvietti. Libidon päämääränä on itsesäilytys ja kaikkien siihen liittyvien toimintojen ylläpitäminen. Tällaisia toimintoja on esimerkiksi ravinnon hankkiminen, sekä jälkeläisistä huolehtiminen. Toisen vietin päämääränä on psyykkisen rauhantilan tai tasapainon saavuttaminen, sekä jännityksen ja kaikenlaisten häiriötekijöiden poistaminen. Tästä vietistä syntyy aggressio. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s. 79)

Kyseessä on siis kaksi yksilön psyykessä jatkuvasti olemassa olevaa, toisilleen vastakkaista voimaa. Näiden viettien olemassaolo ei ole vielä itsessään yhtä kuin käyttäytyminen, vaan ne ovat teoreettisia rakenteita, joiden avulla pyritään selittämään käyttäytymistä. Aggressio ja libido nähdään kaiken käyttäytymisen perusmotiveina, eli perimmäisinä syinä. Tasapainoisessa ja terveessä persoonallisuudessa nämä kaksi viettä toimivat tasapainossa, toisiinsa sulautuneina. Niiden päämäärät ohjautuvat yhtenäisiksi ja yhteiseksi tavoitteeksi muodostuu yksilön suojaaminen. Energioiden yhdistyminen tapahtuu siten, että libido neutraloi aggression, jolloin ihmisen toiminta suuntautuu konstruktiviseksi, eli rakentavaksi. Näiden energioiden sulautuminen tekee mahdolliseksi ihmisen kehittymisen sosi-aaliseksi olennoksi. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s. 79-80)

Ihmisen kokonaispersoonallisuus ja hänen kehityksensä aste määrittelee sen, millaiseen käyttäytymiseen hän milloinkin päätyy. Psyykkisen kehityksen häiriöt, sekä psyykinen särkyminen yksilön elämänolojen myötä voivat olla sellaisia tekijöitä, jotka aiheuttavat libidon ja aggression epätasapainon. Tällöin aggressio voi helposti päästä valtaan ja tulla hallitsemattomaksi vietiksi yksilön käyttäytymisessä. Kun libido on menettänyt otteensa, pyritään aggression avulla pääsemään psyykkiseen rauhaan poistamalla häiriötekijä, eli tässä tapauksessa yksilö itse. Syntyy destruktivista eli vahingoittavaa, avointa tuhoikäyttämistä, jota yksilö ei pysty kontrolloimaan. Destruktion ilmaantuminen on aina merkki vakavasta psyykkisestä häiriöstä, ja tilasta, jossa yksilö ei heikon psyykkisen kapasiteettinsa vuoksi kykene muihin vaihtoehtoihin käyttäytymisensä suhteen. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s. 80-81)

Hallitsevaksi kohonnut destruktio voi saada erilaisia muotoja, riippuen ihmisen muusta psyykkisestä rakenteesta. Destruktiivinen käyttäytyminen voi suuntautua ulospäin, jolloin se ilmenee usein väkivallantekoina, mutta vastaavasti tämä viha voi kääntyä yksilöön itseensä, ja muuttua itsetuhoisuudeksi. Pahimmillaan itsetuhoisuus ilmenee väkivaltana yksilöä itseään kohtaan, jopa itsemurhana. Destruktiivinen käyttäytyminen ja aggressiivisuus voivat muodostua ihmiselle keinoksi tavoitella sisäistä tasapainoa, vaikka tällaisella käyttäytymisellä sitä ei todellisuudessa voida saavuttaa. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s. 82.)

Destruktiivinen toiminta on eräänlainen sopeutumisyritys tilanteessa, jossa yksilön psyykkinen paine on kohonnut sietämättömäksi, eikä tämä löydä enää muita keinoja tasapainon saavuttamiseksi. Pelkkä aggression päämäärätön purkaminen saattaa tuoda ihmiselle fyysisen väsymyksen tunteen, muttei psyykkistä tasapainoa. Sen sijaan se saattaa tuoda elämään lisää häiriötekijöitä, syyllisyydentunteita, tai vaikeuksia ihmissuhteisiin, ja kuljettaa vain kauemmas psyykkisen tasapainon saavuttamisesta. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s. 79-83)

4.4 Aggression ilmaantuminen

Tiedetään, että aggressiivisuus on jokaisessa ihmisessä olemassa oleva, synnynnäinen, evoluution myötä kehittynyt tunnetila, jota kukin yksilö säätelee omien yksilöllisten valmiuksiensa mukaisesti. Toisilla aggressiivisuus voi nousta esiin rakentavana, neutraalina tai jopa positiivisena tunteena, kun taas toisilla se voi tasapainon puutteen myötä nousta pintaan destruktiivisena, eli tuhokäyttäytymisenä. Se, miten aggressio ihmisessä muodostuu ja kehittyy, ja mitä tapahtuu aggressiivisuuden purkautuessa destruktiivisena käyttäytymisenä, on aina monimutkainen kokonaisuus, jota tulee tarkastella pitkältä aikaväliltä ja ottaen huomioon yksilöiden väliset erot, ympäristö- ja tilannetekijät. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s. 80-84)

Psykologisen ajattelun mukaisesti yksilön persoonallisuus ei ole geenien myötä periytyvä tekijä, eikä se ole synnynnäinen ominaisuus ihmisessä. Persoonallisuus muotoutuu yksilön psyykkisen kehityksen myötä hyvin varhaisista vaiheista lähtien, vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Varhaiset ihmissuhteet ovatkin ihmisen psyykkisen kehityksen perusta. Varhaiset ikävuodet ovat psykoanalyttisen teorian mukaan erityisen merkittävässä roolissa psyykkisen kehittymisen kannalta, sillä lapsuuden kehitysvaiheissa synty-

neet traumat saattavat heijastua psyykkisinä häiriöinä myöhemmissä elämänvaiheissa. Trauman syntymiseen voivat johtaa esimerkiksi puutteet varhaisissa ihmissuhteissa, kuten lapsen perustarpeiden tyydyttämättä jättäminen. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s. 84-85)

Jokaisessa kehitysvaiheessa lapsella on olemassa tietynlaiset sopeutumiskeinot, joilla tämä pyrkii selviytymään kyseisessä kehitysvaiheessa syntyneestä traumasta. Myöhemmässä elämänvaiheessa esille nousevista psyykkisistä häiriöistä voidaankin osittain päätellä, missä kehitysvaiheessa häiriöön johtanut trauma on syntynyt. Mitä varhaisemmassa kehitysvaiheessa trauma syntyy, sitä suuremman alttiuden se yleisesti synnyttää vakavalle psyykkiselle häiriölle. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s. 84-85)

Silloin, kun psyykkinen häiriö oireilee väkivaltaisena käyttäytymisenä, ovat syntyneen trauman juuret usein yksilön varhaiskehityksessä. Väkivaltainen käyttäytyminen kertoo eräänlaisesta epäonnistumisesta ihmisen sosiaalisissa perusvaatimuksissa, käyttäytymisen kontrolloinnissa ja vastuuntunnossa. Varhaisessa kehitysvaiheessa lapselle tulisi syntyä objektikonstanssi, joka on tärkeässä roolissa eheän persoonallisuuden ja psyyken kehityksessä. Objektikonstanssi tarkoittaa tietynlaista pysyvyyden tunnetta omaa itseä ja muita kohtaan. Käytännössä tämä voi esimerkiksi tarkoittaa omien tai muiden ihmisten ”hyvien ja pahojen” ominaisuuksien yhdistymistä ja ymmärrystä siitä, että nämä kaksi puolta eivät ole mustavalkoisia tai hallitsevia, vaan sulautuvat tasapainoiseksi kokonaisuudeksi. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s. 90)

Aikuisella ihmisellä on tavallisesti suhteellisen pysyvä käsitys omasta itsestään ja persoonastaan, eivätkä vaikkapa elämänmuutosten tai –vaiheiden tuomat muutokset muuta tätä käsitystä määräänsä enempää. Esimerkiksi jos tavallisesti rauhallinen ja järkevä ihminen kerran suuttuu ja menettää itsehillintänsä, ei hänen käsityksensä omasta itsestään muutu tapahtuman myötä. Tällainen ymmärrys on psyykkisen tasapainon kannalta tärkeää, ja mikäli yksilö ei onnistu muodostamaan objektikonstanssia varhaisessa kehitysvaiheessa, vaikuttaa se hyvin suurella todennäköisyydellä myös tämän myöhemmissä elämänvaiheissa, esimerkiksi ihmissuhteiden muodostamisessa. Varhaiset kehityshäiriöt aikaansaavat helposti myös sen, ettei yksilö kykene yhdistämään aggressio- ja libidoenergiaitaan, jolloin aggressiota neutralisoiva vaikutus jää syntymättä. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s. 90-91)

Tasapainoisen psyykkisen kehityksen edellytyksinä voitaisiin siis pitää suotuisaa vuorovaikutusta ja sosiaalisia ihmissuhteita varhaislapsuudessa. Ihmisellä ei luonnostaan ole synnynnäisiä valmiuksia sosiaaliseen ja inhimilliseen kanssakäymiseen lajitovereidensa kanssa, vaan niiden syntyminen pohjautuu kiinteään vuorovaikutukseen varhaisesta kehitysvaiheesta lähtien. Tällaisten psykososiaalisten taitojen kehittyminen tai kehittymättä jääminen ovat merkittäviä ja huomioon otettavia tekijöitä kun tarkastellaan aggressiivisuuden tai väkivaltaisen käyttäytymisen alkuperää. Aggression syntymisen ja siihen liittyvien psyykkisten häiriöiden ymmärtäminen helpottaa väkivaltaisen käyttäytymisen ja sen syiden hahmottamista, ja auttaa pohtimaan sitä, miten näihin ongelmiin voitaisiin kullekin yksilölle pyrkiä tarjoamaan oikeanlaista apua. (Keltikangas-Järvinen, 1978, s. 107)

4.5 Aggressiivisen käyttäytymisen ennustettavuus

Tiedetään, että kun henkilö on aiemmin käyttäytynyt väkivaltaisesti, on samanlaisen reaktion toistuminen hänen kohdallaan mahdollista tulevaisuudessakin. Aggressiivinen käyttäytyminen on monien tekijöiden yhteissumma, joka saattaa laueta ennalta arvaamattomien tilannetekijöiden kautta. Ei ole siis suoranaisesti mahdollista ennustaa väkivaltaisen käyttäytymisen jatkuvan ainoastaan sillä perusteella, että henkilö on aiemmin ollut väkivaltainen. Harvan yksilön kohdalla väkivaltainen käyttäytyminen tulee tilanteesta riippumatta jatkumaan, vaan useimpien kohdalla aggressio nousee pinnalle nimenomaan oikeanlaisten ulkoisten tilannetekijöiden saattamana. (Keltikangas-Järvinen, 1978 s. 174-177)

Väkivaltaista käyttäytymistä voi siis olla sen moninaisten syiden vuoksi vaikea ennustaa, eivätkä tilastolliset todennäköisyyslaskelmat tai näihin perustuvat arviot kykene antamaan suoranaista vastausta kysymyksiin. Jo aiemmin väkivaltaa käyttäneen ihmisen kohdalla voidaan tietenkin pohtia sitä, mitkä seikat tai olosuhteet ovat vaikuttaneet käyttäytymiseen näillä kerroilla, ja arvioida tällaisia riskitekijöitä. Ei kuitenkaan ole olemassa yksiselitteistä, täysin vedenpitävää arviota, tai lauselmaa siitä, tuleeko yksilö käyttäytymään jatkossa elämänsä aikana väkivaltaisesti vaiko ei. (Keltikangas-Järvinen, 1978 s. 174-177)

Aggressiivisen käyttäytymisen tai väkivallanteon uusiutumismahdollisuutta voidaan jollain tasolla arvioida tarkastelemalla yksilön koko henkilöhistoriaa. Väkivaltaisen teon uusiutuminen on todennäköisempää esimerkiksi silloin, kun kyseessä on yksilö, jolla ensinnäkin on jokin sellainen psyykkinen häiriö, mihin vahvasti liittyy aggressiivinen käyttäytyminen, ja sen myötä henkilöllä on esiintynyt aggressiivisia reaktioita. Etenkin jos tällainen käyttäyty-

minen on alkanut jo nuorena, ja henkilön nykyinen elämäntilanne on epämääräinen, voidaan hänen ajatella kuuluvan riskiryhmään. Nuorella iällä esiin tulleet ongelmat aggressiivisen käyttäytymisen suhteen voivat siis tämän ajatuksen pohjalta osaltaan puoltaa aggressiivisen käyttäytymisen uusiutumista myöhemmässä vaiheessa elämää. (Keltikangas-Järvinen, 1978 s. 174-177)

Nuorella iällä ilmenevät antisosiaaliset persoonallisuuden piirteet, sekä käytöshäiriöt voivat osaltaan antaa viitteitä mahdollisen aggressiivisen käyttäytymisen syntymisestä. Huomatavasti harvempi ihminen kuitenkin loppujen lopuksi päätyy väkivaltaiseen tekoon, siihen nähden, miten usealla olosuhteiden kääntyessä sopiviksi, olisi tällaiseen riittävät valmiudet ja lähtökohdat. (Keltikangas-Järvinen, 1978 s. 174-177)

Väkivaltarikollisten keskuudessa väkivaltaisen käyttäytymisen jatkuvuutta tai uusiutumista on arvioitu Suomessa 1990-luvulta alkaen vankiloiden psykiatrisissa yksiköissä, valtion mielisairaaloissa, ja vankiloissa lainsäädännön osoittamalla tavalla. Väkivaltaisen käyttäytymisen ennaltaehkäisyyn kannalta riskiarvioiden toteuttaminen on oleellista, ja sen tavoitteena onkin tunnistaa ja hallita väkivaltaisen käyttäytymisen riskit. Arviossa pyritään kiinnittämään huomiota yksilön henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyviin väkivaltariskiä alentaviin tai kohottaviin tekijöihin. Valmiin arvion tulisi antaa vastauksia siihen, millaisen vaaran aiheuttamiseen arvioitavalla henkilöllä on riski syyllistyä, mitkä syyt tähän voisivat johtaa, mihin tai kehen vaara mahdollisesti kohdistuisi, ja minkälaiset olosuhteet tällaisen tapahtuman laukeamiseen vaadittaisiin. (Valtioneuvosto)

5 SUKUPUOLITTUNUT VÄKIVALTA

Aggressiivisuutta on perinteisesti pidetty maskuliinisena ominaisuutena ja miehisenä sisäänrakennettuna luonteenpiirteenä. Vielä 1960-luvulla aggressiivisen käyttäytymisen ja siihen liittyvien ongelmien ajateltiin koskevan ainoastaan miehiä. Miesten ja naisten keskuudessa on kuitenkin myöhemmin havaittu esiintyvän yhtä paljon aggressiivisuutta tietyissä tilanteissa, eikä voida siis olettaa miesten olevan aggressiivisempia kuin naisten. Sukupuolten välillä aggressiivisuuteen liittyviä eroja ilmenee kuitenkin aggressiivisuuden muodoissa ja sen ilmaantumisessa, erityisesti siinä, millaisena aggressiivisuus purkautuu ja tulee esille. Miesten ja naisten aggressiivisuus eroaa siis laadultaan, mutta ei juurikaan määrältään. (Helsingin Sanomat)

Useimmissa kulttuureissa miespuolisten yksilöiden aggressiivinen käyttäytyminen ilmenee naisia enemmän fyysisenä, esimerkiksi lyömisenä ja potkimisena. Verbaalinen aggressio, eli huutaminen, haukkuminen tai uhkaaminen on yhtä yleistä sekä miesten että naisten välillä, eikä siinä tule juurikaan ilmi eroja sukupuolten välillä. (Helsingin Sanomat)

Naisten aggressiivisuus ilmenee usein epäsuorana aggressiona, tällaista voi olla esimerkiksi manipulointi, muiden ihmisten hyväksikäyttö, tai muu epäsuora tapa saada toiselle vahinkoa aikaiseksi. Epäsuora aggressio voi olla hyvin monimuotoista ja myös hyvin vahingollista. Siinä missä fyysinen aggressio näkyy helpommin esimerkiksi vammoina tai jälkinä, on epäsuoran aggression aiheuttamia seurauksia vaikeampi havaita tai osoittaa. Epäsuoran aggression aiheuttamat vahingot voivat kuitenkin olla hyvinkin haitallisia. (Helsingin Sanomat)

Epäsuoran aggression ilmeneminen voi selittyä osittain opitulla mallilla. Pienille tytöille on saatettu opettaa jo varhaisessa vaiheessa, ettei lyöminen kannata, koska pojat ovat oletustasi fyysisiltä ominaisuuksiltaan vahvempia. Naispuolisille yksilöille on täten saattanut syntyä erilaisia mekanismeja aggression purkamiseen. Toinen syy epäsuoran aggression syntymiselle ja käyttämiselle saattaa olla se, että tyttöjen on perinteisesti ajateltu ymmärtävän sosiaalisia tilanteita paremmin kuin pojat, sillä tyttöjen sosiaalinen kehittyminen on varhaisessa kasvuvaiheessa nopeampaa kuin poikien. Tämä nopeampi sosiaalinen kehitys saattaa osaltaan selittää epäsuoran aggression ja moniulotteisemman konfliktikanssakäymisen syntymistä tytöille. Tällaiset pohdinnat eivät tietenkään yksistään selitä aggressiivisen käyttäytymisen sukupuolieroja, vaan kuten kaikessa muussakin aggressiivisuuteen ja aggressiiviseen käyttäytymiseen liittyvässä tutkimuksessa, yksilöjen väliset erot ja ympäristön vaikutukset tulee ottaa huomioon. (Helsingin Sanomat)

5.1 Naisten tekemä väkivalta

Rikostorjunnan kokoamien rikostilastojen mukaan naisten tekemä väkivaltarikollisuus on jo pitkään ollut noususuhdanteista, mutta erityisesti viime vuosien aikana on tapahtunut käänös huonompaan sitten 2010-luvun alun paremman tilanteen jälkeen. Noin joka kymmenes henkirikosten tekijöistä Suomessa on naisia. Uhreista naisten osuus on noin kolmannes. Tilastokeskuksen rikostilastojen perusteella viranomaisien tietoon tuli vuonna 2020 lähes 36 000 henkeen ja terveyteen kohdistunutta rikosta. Näistä rikoksista epäiltyjen määrä oli samana vuonna 26 000, joista naisia oli 5100, eli noin 19 %. Kasvua esimerkiksi vuodesta

2012 on havaittavissa, sillä tuolloin vastaava naisepäilyjen osuus oli 17 %. (Rikksentorjunta)

Naisista lähtöisin oleva väkivalta kohdistuu usein läheisiin henkilöihin, esimerkiksi omaan perheeseen. Väkivallan uhriksi saattaa joutua naisen puoliso, lapsi tai vaikkapa lemmikki. Naisten osuus Suomen henkirikostuomioista on viime vuosien aikana ollut kasvussa, ja parisuhdeväkivaltaan naiset saattavat syyllistyä yhtä usein kuin miehetkin. Naisten parisuhteessa tekemä väkivalta on monesti lievempää kuin miesten, mutta määrällisesti sitä esiintyy kutakuinkin saman verran. (Duodecim)

Suomessa aseluvan haltijoista noin kymmenen prosenttia on naisia metsästysharrastuksen lisääntyä viime vuosina naisten keskuudessa. Siitä huolimatta henkirikollisuuden seurantajärjestelmästä käy ilmi, että vuosien 2003 ja 2018 välillä yksikään nainen ei ole Suomessa tehnyt henkirikosta luvallista ampuma-asetta käyttäen. Luvatonta ampuma-asetta henkirikoksen toteuttamiseen käyttäneitä naisia tällä ajanjaksolla oli kymmenen kappaletta, eli noin 7 % kaikista niistä tapauksista, joissa henkirikoksen tekovälineenä oli käytetty luvatonta ampuma-asetta. Henkirikokseen johtaneen lähisuuhdeväkivallan osalta tekoväline on yleisimmin naisilla ollut teräase. (Rikksentorjunta)

Alkoholin ja huumeiden käyttö sekä erilaiset persoonallisuushäiriöt selittävät voimakkaimmin naisten syyllistymistä väkivaltarikoksiin. Vakaviin väkivaltarikoksiin, kuten henkirikoksiin syyllistyneiden naisten taustalta löytyy usein varhainen käytösongelma, vakavia päihdeongelmia sekä aiempaa rikollisuutta. Samankaltaisia tekijöitä löytyy sekä naisten, että miesten väkivaltaisten tekojen taustalta. (Duodecim)

Naisten tekemiin parisuhteessa tapahtuneisiin henkirikoksiin saattaa liittyä joissain tapauksissa erilaisia itsepuolustustekijöitä, ne eivät kuitenkaan ole niin suuressa roolissa naisten väkivaltarikoksissa kuin voisi ajatella. Esimerkiksi naisten omat traumaattiset kokemukset ja sitä kautta syntyneet itsepuolustusmekanismit voi tuki olla osasy syy väkivaltaiselle teolle, mutta se ei vielä yksinään ole selittävä tekijä. Lapsiin kohdistuneissa naisten tekemissä henkirikoksissa on tyypillistä naisen itsetuhoisuus ja mielenterveysongelmat, sekä heikko itsetunto. Naisten väkivaltaan liittykin usein moniongelmaisuus ja useat stressitekijät. (Duodecim)

5.2 Naisiin kohdistuva väkivalta

Naisiin kohdistuva väkivalta on hyvin laaja-alainen ongelma kaikkialla maailmassa, mukaan lukien Suomessa. Euroopan unionin perusoikeusviraston 2014 vuonna julkaiseman tutkimuksen mukaan Suomi on Euroopan unionin toiseksi vaarallisin maa naisille. Samaisen tutkimuksen mukaan suomalaisista naisista jopa 47 prosenttia kertoo kokeneensa fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa 15 ikävuoden jälkeen, 53 prosenttia suomalaisnaisista on kokenut parisuhteessa henkistä väkivaltaa, ja 24 prosenttia on kokenut vainoa 15 vuotta täytettyään. (Naistenlinja)

Naisiin kohdistuva väkivalta tulee yleensä tämän nykyiseltä tai ex-kumppanilta. Toistuva ja uusiutuva väkivalta parisuhteissa kohdistuu useammin naisiin kuin miehiin. Suomessa naisia kuolee vuosittain noin 20 nykyisen tai entisen kumppaninsa surmaamana. Yleisimmin naiset kokevat väkivaltaa kotona, työpaikalla tai muissa yksityisissä tiloissa. Vielä tänä päivänäkin naisiin kohdistuvan väkivallan taustalla voidaan katsoa olevan naisen alisteinen asema suhteessa mieheen. Käytännössä tämä tarkoittaa naisen edelleen olevan sellaisessa asemassa, johon vaikuttavat sekä kulttuuriset seikat, että fyysisen voiman erot. (Naistenlinja)

Naisen ja miehen välisestä valta-asetelmasta kertoo myös se, että naisiin kohdistuva väkivalta antaa usein viitteitä jonkinlaisesta vallankäytöstä. Tällaisella väkivallalla pyritään hallitsemaan ja kontrolloimaan toista, esimerkiksi parisuhteessa. Pakonomainen tarve toisen ihmisen hallitsemiseen voi sisältää henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Erityisesti naisiin kohdistuvasta väkivallasta voidaan mainita ainakin seksuaalisuutta loukkaava väkivalta, seksuaalinen häirintä, taloudellinen väkivalta, digitaalinen väkivalta ja vaino, seksistinen vihapuhe, ihmiskauppa, pakkoavioliitot, silpominen, pakkoabortit, sekä sotien ja aseellisten konfliktien aikana naisiin kohdistuva väkivalta. Etenkin kansainvälistymisen myötä myös kulttuurisidonnaisten, naisiin kohdistuvien väkivaltamuotojen tunnistaminen on tärkeää. (Naistenlinja)

5.3 Miesten tekemä väkivalta

Miesten väkivaltainen käyttäytyminen nähdään usein helposti sukupuolisidonnaisena käyttäytymisenä, ja mies mielletään myös usein geneettisesti väkivaltaisemmaksi kuin nainen. Rikostilastojen mukaan henkirikoksista 90 prosenttia ja väkivaltarikoksista 85 prosenttia on miesten tekemiä. Miesten tiedetään turvautuvan naisia herkemmin fyysiseen väkivaltaan,

esimerkiksi riitojen tai muiden konfliktien selvittelyssä, ja miehet edustavatkin tilastoissa hyvin vahvasti niin väkivallan uhrien, kuin tekijöidenkin lukuja. Parisuhdeväkivallassa sukupuoliero on kuitenkin huomattavasti pienempi, kuin muissa väkivaltarikostilastoissa. Miehet ja naiset syyllistyvät kutakuinkin yhtä usein väkivaltaiseen käyttäytymiseen parisuhteissa, mutta tyypillisesti miesten tekemä väkivalta on rajumpaa, pitkäkestoisempaa ja toistuvampaa, sekä aiheuttaa uhrille vakavampia vammoja. (Lääkärilehti)

Miesten käyttämä väkivalta on tyypillisesti fyysistä, esimerkiksi lyömistä, potkimista, tai tönnimistä. Lähisuhdeväkivallassa miehen tekemä väkivalta saattaa olla alistavaa ja tuhoisaa, jopa terrorista, ja se pyrkii korostamaan tekijän ja uhrin eriarvoisuutta suhteessa. Vertailtaessa miesten ja naisten tekemää parisuhdeväkivaltaa, nousee esiin miehen fyysinen ylivoimaisuus. Nainen joutuu usein lähisuhdeväkivaltatilanteissa alisteiseen asemaan ja esimerkiksi turvakotien asukkaista valtaosa, noin 95 prosenttia on naisia. Tämä on merkittävän suuri ero sukupuolten välillä, ottaen huomioon, että parisuhteessa esiintyvän väkivallan sukupuolijakauma ei ole merkittävän suuri, kuten ylempänä mainittiin. (Lääkärilehti)

5.4 Miehiin kohdistuva väkivalta

Miehiin kohdistuva väkivalta on hyvin yleistä, mutta silti esimerkiksi lähisuhdeväkivallan uhriksi joutuneiden miesten kokemukset jäävät usein hieman taka-alalle. Miehen kokemaan väkivaltaan liittyy usein ennakkokäsityksiä ja sitä värittää erilainen sävy kuin naiseen kohdistuneiden väkivaltaisten tekojen kohdalla. Vuosina 2000-2009 Suomessa tapahtuneiden henkirikosten uhreista 70,1 prosenttia on ollut miehiä. Miessakit Ry:n vuonna 2016 Väkivaltaa kokeneet miehet –hankkeen yhteydessä toteutetussa kyselytutkimuksessa Vaiettu väkivalta, on kartoitettu suomalaisten miesten kokemaa väkivaltaa ja sen määrää. Jopa 55 prosenttia miehistä on kertonut joutuneensa väkivallan tai uhkailun kohteeksi 15 vuotta täytettyään. Näistä henkilöistä suurimman osan kokemukset liittyvät fyysiseen väkivaltaan, 47 prosenttia miehistä oli kokenut fyysistä väkivaltaa 15 vuotta täytettyään. (Peitsalo, Pekola, Sarlin, 2017)

Miesten kokema väkivalta eroaa joiltain osin naisten kokemasta väkivallasta. Suurimmat näiden kahden sukupuolten välillä havaittavat erot väkivaltakokemuksissa tulevat ilmi tapahtumapaikan ja tekijän suhteen. Miehiin kohdistuvat väkivallanteot tapahtuvat selkeästi useammin julkisilla paikoilla, kuten baarissa tai ravintolassa. Mies joutuu myös naista useammin vakavan väkivaltarikoksen tai henkirikoksen uhriksi. Nämä vakavammat tekomuodot tapahtuvat kuitenkin useimmiten yksityisasunnoissa. (Rikoksantorjunta)

Miehet joutuvat tyypillisimmin ennestään tuntemattoman tekijän väkivallan uhreiksi. Tällaisia tilanteita syntyy etenkin nuorten miesten keskuudessa, jotka ovatkin hyvin merkittävästi edustettu kohderyhmä väkivaltarikoksien tilastoissa, niin uhreina kuin tekijöinäkin. Tavallisia nuorten miesten kohtaamia väkivaltatilanteita ovat jonkinlaiset ryhmän keskinäiset tappelut. (Rikoksantorjunta)

5.5 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuva väkivalta

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuulumisen voi lisätä väkivallan riskiä. Sukupuolittuneeksi väkivallaksi kutsutaan väkivaltaa, joka eroaa muodoiltaan ja yleisyydeltään muusta väkivallasta, ja sen uhriksi joutuvat useimmiten henkilöt heidän sukupuolensa, sukupuoli-identiteettinsä, tai sen ilmaisun vuoksi. Tytöt ja naiset, pojat ja miehet, sekä muun sukupuoliset ja sukupuolettomat henkilöt voivat kokea sukupuolittunutta väkivaltaa. (Thl)

Suomessa merkittävä osa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvista henkilöistä on kokenut elämänsä aikana jonkinasteista häirintää tai väkivaltaa. Euroopan unionin perusoikeusviraston LHBTI-kyselytutkimuksen mukaan Suomessa asuvista vastaajista yksi kolmasosa oli viimeisen vuoden aikana kokenut heihin kohdistuvaa, jonkinasteista häirintää. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvista vastaajista fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa oli kokenut noin kymmenesosa, trans- ja intersukupuolisista viidesosa. Vastaajista 15 prosenttia kertoi välttävänsä tiettyjä paikkoja usein tai aina häirinnän ja väkivallan pelossa. Tavallisia välteltäviä paikkoja olivat vastaajien mukaan esimerkiksi julkiset tilat, ravintolat ja baarit, sekä julkiset kulkuneuvot. (Thl)

Sateenkaarinooret kokevat väkivaltaa enemmän kuin cis- ja heteronuooret. Väkivallan kokemukset perheessä olivat nuorille teetetyin kouluterveyskyselyn mukaan merkittävän yleisiä sateenkaarinoorilla. Kouluterveyskyselyn mukaan useampi kuin kaksi viidestä oli kokenut vanhempien tai muiden huolta pitävien henkilöiden taholta henkistä väkivaltaa. Fyysisen väkivallan kokemukset vanhempien tai muiden huolta pitävien taholta olivat sateenkaarinoorilla kaksi kertaa muita nuoria yleisempiä. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla myös seksuaalisen väkivallan kokemukset olivat yli kaksi kertaa yleisempiä kuin muilla nuorilla. Sateenkaarinooret, ja erityisesti sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret olivat kyselytutkimuksen mukaan kokeneet koulukiusaamista, sekä fyysistä uhkaa muita nuoria enemmän. (Thl)

6 POHDINTA

Väkivalta-aiheen ympärille kietoutuu todella mittava määrä tietoa, tutkimuksia, teorioita ja erilaisia näkemyksiä. Teksteissä toistuvaa ja yhtäläistä on kuitenkin huoli väkivaltaan liittyvistä ongelmista sekä niiden tiedostamisesta ja esiin nostamisesta. Perinteiset näkemykset väkivaltaan ja sen erilaisiin muotoihin liittyen ovat saaneet seurakseen ajankohtaisia aihealueita esimerkiksi nuorten keskuudessa lisääntyneestä väkivallasta, vähemmistöihin kohdistuneesta väkivallasta, sukupuolittuneesta väkivallasta sekä muista viime vuosina pinnalla olleista aiheista.

Huomasimme opinnäytetyötä kirjoittaessamme ja erilaisiin teoksiin, artikkeleihin ja tutkimuksiin tutustuessamme, että perustavanlaatuisen, vuosikymmeniä vakiona pysyneiden tutkimustulosten ja teorioiden lisäksi on tärkeää hallita myös muuttuvat, nykypäivään suhteutetut aihealueet. Ei yksinään riitä, että ymmärtää ja osaa kertoa, miksi lapsuuden traumat muodostuvat myöhemmässä elämänvaiheessa haitallisiksi selviytymiskeinoiksi tai puolustusmekanismeiksi.

Jotta voitaisiin ymmärtää paremmin väkivaltaan ja yksilön käyttäytymiseen liittyviä ongelmia, on lisäksi kyettävä hahmottamaan nykypäivän haasteita, erilaisten ympäristötekijöiden vaikutuksia, kulttuurisia muutoksia, ja monia muita vuosikymmenten saatossa muuttuneita tai esiin astuneita tekijöitä. Tuoreen tiedon avulla voidaan paremmin ottaa huomioon ihmisen yksilöllinen kokemus väkivallasta niin tekijän, kuin uhrinkin näkökulmasta.

Tietenkään ei voida vähätellä aikojen saatossa kerätyn, luotettavaksi havaitun tiedon merkitystä, mutta oleellista on kyetä yhdistelemään uutta ja vanhempaa tietoa, sekä oppia hyödyntämään niiden yhteistuotosta parhaalla mahdollisella tavalla. Tämän opinnäytetyön tietopohjaksi keräsimme sekä vanhempaa, hyvin pitkälti psykologiseen ajatteluun perustuvaa tietoa, että käytännönläheisempää, tuoreempaa tietoa.

Koemme onnistuneemme kohtalaisesti yhdistelemään näitä kahta yllä mainittua siten, että väkivallan eri muodoista on kerrottu käytännönläheisempää lähestymistapaa hyödyntäen, kun taas psykologisessa osiossa aggressiivisuutta on avattu hieman teoreettisemmalla tavalla. Käytännönläheisyyden ja teoreettisuuden yhdistäminen antaa oman näkemyksemme mukaan paremmat työkalut tiedon varsinaiseen hyödyntämiseen. Tämän kyseisen opinnäytetyön kirjallisen tuotoksen voisikin siis ajatella toimivan hyvinkin eräänlaisena oppaana

väkivaltaa arjessaan kohtaaville henkilöille, kuten alkuperäinen tarkoituksemme tälle työlle olikin.

Väkivalta on aiheena hyvin mielenkiintoinen ja aihepiiriin perehdyttäessä voidaan huomata, ettei väkivalta käsitteenä olekaan kovin yksiselitteinen tai helppo. Väkivalta pitää käsitteenä sisällään lukemattomia eri tekotapoja ja tekoja, niin yksilöiden, ihmisryhmien kuin valtioidenkin välillä, ja sen ilmenemismuodot vaihtelevat konkreettisista teoista vaikeammin havaittaviin, häilyviinkin tekoihin.

Ristiriitaisena voidaan nähdä se, miten monet ihmiset tuomitsevat väkivaltaisen käytöksen ja väkivaltaiset teot, mutta silti joissain tilanteissa voivat ajatella sen olevan hyväksyttävää. Esimerkkinä tulee mieleen, miten ajatellaan, että tuomittujen rikollisten olot vankilassa pitäisi olla karummat ja että tiettyihin rikoksiin tuomittujen huonompi kohtelu olisi hyväksyttävää. Toinen esimerkki on se, miten joistain ihmisryhmistä niin kevyesti käytetään herjaavia haukkumanimiä, vaikka niiden tiedetään olevan loukkaavia. Tällaisissa tapauksissa henkilö elää usein siinä uskossa, että hänellä on oikeus kyseiseen kielenkäyttöön, tai että se olisi jotenkin hyväksyttävää.

Väkivalta käsittää niin suuren aihealueen, ettei sitä voi kiteyttää yhteen, tai edes kahteen opinnäytetyöhön. Jos on kiinnostunut väkivallasta, sen vaikutuksista ja mahdollisesti siitä, miten väkivaltaisia henkilöitä kuntoutetaan, on henkilön itse otettava paljon asioista selvää ja käytävä erilaisia kursseja ja luentoja, jotta voi saada mahdollisimman kattavan kuvan aiheesta. Pohdimme sitä, sisällyttämekö opinnäytetyöhömmekö lisäksi osion, jossa kerromme eri kuntoutusmuodoista, mutta tulimme siihen tulokseen, että kyseinen aihe toimisi paremmin täysin omana lopputyönään. Erilaisia kuntoutusmuotoja on paljon, ja ne pyritään aina valitsemaan jokaisen asiakkaan tarpeiden mukaisesti, riippuen tämän väkivaltataustasta ja muista yksilöllisistä tekijöistä.

Koemme, että väkivalta on aina ollut, ja tulee aina olemaan osa ihmisyyttä ja osa elämää. Jokainen kokee elämänsä aikana jonkinlaista väkivaltaa, tai ainakin joutuvat tilanteisiin, joissa kokevat väkivallan uhkaa, tai konkreettista pelkoa väkivallan kohteeksi joutumisesta. Tämä on syy ja perustelu sille, miksi aihe on jatkuvasti ajankohtainen. Väkivallasta, sekä siihen liittyvistä ongelmista, ja etenkin niiden ennaltaehkäisystä, tulisikin tuottaa informaatiota jokaisen väkivaltaa kohtaavan saataville myös tulevaisuudessa.

7 LÄHTEET

Keltikangas-Järvinen, 1978: Väkivalta ja itsetuho.

Olli Kaarakka, 2019: Tila ja väkivalta - väkivaltatyön peruskoulutus.

Soisalo, R. 2011: Väkivallan preventio sosiaali- ja terveysalalla, Kun sanat eivät riitä osa1. Luettavissa: <https://psyk.fi/blog-blogi/kun-sanat-eivat-riita-osa-1/> / Luettu: 10.11.2022

Lääkärilehti, 2009: Vakavaa väkivaltaa käyttää perheessä yleensä mies. Luettavissa: <https://www.laakarilehti.fi/ajassa/ajankohtaista/vakavaa-vakivaltaa-kayttaa-perheessa-yleensa-mies/> / Luettu: 10.12.2022

Katriina Bildjuschkin, Helena Ewalds, Johanna Hietämäki, Hanna Kettunen, Tanja Koivula, Jukka Mäkelä, Suvi Nipuli, Martta October, Joonas Peltonen, Reetta Siukola, 2020: Väki-
valtakäsitteiden sanasto. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139150/URN_ISBN_978-952-343-211-6.pdf / Luettu 13.12.2022

Jokinen, 2000: Panssaroitu maskuliinisuus: mies, väkivalta ja kulttuuri.

Rikoksantorjunta: Väkivalta. Luettavissa: <https://rikoksantorjunta.fi/vakivalta/> / Luettu 02.12.2022

Rikosuhripäivystys, 2016: Onko suomi väkivaltainen maa. Luettavissa:

<https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/riku-lehti/riku-lehti-1-2016/onko-suomi-vakivaltainen-maa/> / Luettu 02.12.2022

Etienne G. Krug, Linda L. Dahlberg, James A. Mercy, Anthony B. Zwi ja Rafael Lo-

zano,2005: Väkivalta ja terveys maailmassa - WHO:n raportti. Luettavissa: https://thl.fi/documents/470564/817072/9529608993_fin.pdf/2ea074d0-a4eb-4448-ba63-3b312ea81692/ / Luettu 05.12.2022

Craig A. Anderson and Brad J. Bushman, 2002: Human aggression. Luettavissa: <https://www2.psych.ubc.ca/~schaller/Psyc591Readings/AndersonBushman2002.pdf> / Luettu 09.12.2022

Naistenlinja: Rakenteellinen väkivalta. Luettavissa: [rakenteellinen-vakivalta](#) / Luettu 20.12.2022

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2022: Lähisuhdeväkivalta. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/lahisuhdevakivalta> / Luettu 20.12.2022

Rikoksantorjunta: Lähisuhdeväkivalta. Luettavissa: <https://rikoksantorjunta.fi/lahisuhdevakivalta> / Luettu 20.12.2022

Päihdekliniikka, 2021: Perheväkivalta. Luettavissa: <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/aggressiivisuus-ja-vakivalta/perhevakivalta> / Luettu 21.12.2022

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2022: Seksuaaliväkivalta. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/seksuaalivakivalta> / Luettu 23.12.2022

Mieli, Lounais-Suomen mielenterveys Ry: Seksuaaliväkivalta. Luettavissa: <https://www.mielenterveysseurat.fi/turku/materiaalit/tietoa-kriiseista/seksuaalivakivalta/> / Luettu 23.12.2022

Terveyskylä.fi, 2018: Mitä on seksuaalinen väkivalta. Luettavissa: <https://www.terveyskyla.fi/naistalo/seksuaaliterveys/seksuaaliv%C3%A4kivalta/mit%C3%A4-on-seksuaaliv%C3%A4kivalta> / Luettu 23.12.2022

Mao, Mohamed, Dahir, 2020: Kunniaan liittyvä väkivalta. Luettavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/343797/Kunniaan%20liittyva%cc%88%20va%cc%88kivalta%20opinna%cc%88yhte%cc%88%202020.pdf?sequence=2&isAllowed=y> / Luettu: 02.01.2023

Nollalinja, 2019: Henkinen väkivalta. Luettavissa: <https://nollalinja.fi/mika-on-vakivaltaa/henkinen-vakivalta/> / Luettu 05.01.2023

Naistenlinja: Fyysinen väkivalta. Luettavissa: <https://naistenlinja.fi/fyysinen-vakivalta/> / Luettu 06.01.2023

Rikostentorjunta: Henkirikokset. Luettavissa: <https://rikostentorjunta.fi/henkirikokset/> / Luettu 10.01.2023

Lauerma Hannu, 2020: Aggression psykobiologiaa ja näkökohtia väkivallan ehkäisemisestä. Luettavissa: <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2017-AK-104348.pdf> / Luettu: 11.01.2023

Yle uutinen, 2019: Aggressio voi tuhota tai viedä kohti unelmia. Luettavissa: <https://yle.fi/a/3-10628073> / Luettu 03.01.2023

Mehiläinen: Aggressiivisuus ja väkivaltaisuus. Luettavissa: [aggressiivisuus-ja-vakivaltaisuus](#) / Luettu 05.01.2023

Miessakit Ry, 2021: Kaikki väkivallantekijät eivät ole samanlaisia. Luettavissa: <https://www.miessakit.fi/2021/03/23/kaikki-vakivallan-tekijat-eivat-ole-samanlaisia/> / Luettu: 20.12.2022

Duodecim, artikkeli: Onko ihminen luonnostaan väkivaltainen. Luettavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo20047#duo-comments-start> / Luettu: 07.12.2022

Valtioneuvosto, 2021: Vaarallisuuden ja väkivaltariskin arvioiminen. Luettavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163635> / Luettu: 21.01.2023

Helsingin sanomat, 1999: Naiset ja miehet ovat yhtä aggressiivisiä. Luettavissa: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000003783700.html> / Luettu: 04.01.2023

Rikostentorjunta, 2022: Naisten tekemä väkivaltarikollisuus lisääntynyt. Luettavissa: <https://rikostentorjunta.fi/-/haaste-2-22-naisten-tekema-vakivaltarikollisuus-lisaantynyt> / Luettu 04.01.2023

Duodecim, 2011: Suomalaisten naisten väkivalta. Luettavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo99623> / Luettu 04.01.2023

Naisten linja: Naisiin kohdistuva väkivalta Suomessa. Luettavissa: <https://naistenlinja.fi/nai-siin-kohdistuva-vakivalta-suomessa/> / Luettu: 05.01.2023

Peitsalo, Pekkola. Sarlin, 2017: Vaiettu väkivalta. Luettavissa: https://www.miessakit.fi/wp-content/uploads/2021/12/Vaiettu-va%CC%88kivalta_digi.pdf / Luettu: 21.01.2023

Rikksentorjunta, Naisiin ja miehiin kohdistuva väkivalta. Luettavissa: <https://rikksentorjunta.fi/naisiin-ja-miehiin-kohdistuva-vakivalta> / Luettu: 21.01.2023

